

Akademie HUSPOL

**MODERN SCIENTIFIC RESEARCH: ACHIEVEMENTS, INNOVATIONS
AND DEVELOPMENT PROSPECTS**

COLLECTION OF ABSTRACTS

International scientific-practical conference

(Kunovice, Czech Republic, February 17-18, 2022)

**СУЧАСНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ: ДОСЯГНЕННЯ, ІННОВАЦІЇ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

Міжнародна науково-практична конференція

(Куновіце, Чеська Республіка, 17-18 лютого 2022 року)

Kunovice 2022

*Recommended for publication
by the Academic Council at
Akademie HUSPOL
February 15, 2022 (Protocol № 02)*

Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects : collection of abstracts of International scientific-practical conference, Kunovice, Czech Republic, February 17-18, 2022. Kunovice : Akademie HUSPOL, 2022. 108 p.

Сучасні наукові дослідження: досягнення, інновації та перспективи розвитку : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Куновіце, Чеська Республіка 17-18 лютого 2022 р. Куновіце : Академія ГУСПОЛ, 2022. 108 с.

ISBN 978-80-7314-404-3

ISBN 978-617-8094-03-4

The collection of abstracts contains the reports of participants of the International scientific-practical conference "Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects", which was held by the Akademie HUSPOL (Czech Republic) with the assistance of the NGO "European Institute for Further Education" on February 17-18, 2022. The conference is dedicated to solving current problems in ensuring innovative development and finding ways to improve the legal practice of Ukraine and the Czech Republic.

Sborník obsahuje zprávy účastníků mezinárodní vědecko-praktické konference "Moderní vědecký výzkum: úspěchy, inovace a vyhlídky rozvoje", kterou pořádala Akademie GUSPOL (Česká republika) za asistence nevládní organizace "Evropský institut postgraduálního vzdělávání" Únor 17.-18. 2022. Konference je věnována řešení aktuálních problémů při zajišťování inovativního rozvoje a hledání cest ke zlepšení právní praxe Ukrajiny a České republiky.

Збірник містить матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні наукові дослідження: досягнення, інновації та перспективи розвитку», яка була проведена Академією ГУСПОЛ (Чеська Республіка) за сприянням ГО «Європейський інститут післядипломної освіти» 17-18 лютого 2022 року. Конференцію присвячено розв'язанню актуальних проблем в забезпеченні інноваційного розвитку та пошуку шляхів удосконалення правової практики України та Чехії.

ISBN 978-80-7314-404-3

ISBN 978-617-8094-03-4

©Akademie HUSPOL, 2022

© I. Kopotun, 2022

© S. Petkov, 2022

Mgr. Pavel Polián

JEDNATEL, STATUTÁRNÍ ZÁSTUPCE AKADEMIE HUSPOL

Уважаемые коллеги!

Искренне поздравляю Вас с началом работы Международной научно-практической конференции «Современные научные исследования: достижения, инновации и перспективы развития»!

Мне приятно, что организаторами конференции выступили Академия ГУСПОЛ и Общественная организация «Европейский институт последипломного образования», ведь мы выпускаем будущих юристов и повышаем квалификацию высококвалифицированных специалистов.

Сегодня в современном мире существует множество проблем, которые должны затрагивать мысли всех тех, кто имеет отношение к научным исследованиям. Реальные проблемы, которые возникают перед человечеством, куда более сложные, чем научные. Современная наука не в состоянии их кардинально решить. Важной причиной этому является разобщенность научных дисциплин. Элементарная синхронизация научных исследований дала бы действующий эффект.

Целью нашей конференции является именно разработка теоретических и практических аспектов обеспечения междисциплинарности научных исследований в контексте глобального развития и выделение конкретных мер обеспечения таких исследований на базе существующего международного опыта.

Вместе с Вами, дорогие коллеги, мы обоснуем основные теоретико-методологические подходы к развитию междисциплинарных научных исследований в условиях глобальных опасностей и угроз.

Учитывая то, что научная конференция является не только возможностью для обмена мыслями и апробирования своих теоретических

GREETINGS

наработок её участниками, но и прекрасным поводом для новых знакомств, надеюсь, что у Вас будет возможность для неформального общения с целью обмена опытом для решения в дальнейшем существующих проблем.

Радует то, что к работе на конференции откликнулись как отечественные, так и зарубежные ученые. Важно, чтоб научная дискуссия стала плодотворной для ученых, преподавателей, докторантов, аспирантов, магистров, а её результаты имели реальную общественно-политическую пользу.

Игорь Копотун

Доктор юридических наук, профессор, Заслуженный юрист Украины,
Проректор с международных связей Академии ГУСПОЛ

Уважаемые коллеги!

Сегодня мир в целом переживает непростые времена. В современных условиях, наполненных общественно значимыми, а иногда и трагическими событиями, проведение Международной научно-практической конференции «Современные научные исследования: достижения, инновации и перспективы развития» является знаковым событием для международного права, управления, философии, педагогики и других дисциплин.

Междисциплинарные исследования становятся активно растущей современной научной областью. Как правило, под этим понятием скрывается решение научных проблем путем интеграции знаний и методов из различных научных областей. Именно такие исследования рассматриваются в качестве одной из возможностей для совершения научных прорывов и разработки принципиально новых способов решения важнейших проблем современности.

Общемировой опыт демонстрирует, что без тесного сотрудничества между учеными разных направлений, развитие современной науки является практически невозможным. Дискуссии и переговоры с европейскими, отечественными и американскими коллегами показывают, что так называемые «чистые науки» не имеют никаких шансов получить финансирование со стороны научных фондов и т. п.

Сегодня проблема развития науки в целом не только сохранила свою остроту, но и ещё больше активизировалась в связи с новыми вызовами, опасностями и угрозами, которые становятся всё более глобальными. Вместе с традиционными опасностями и угрозами – войнами, политической

GREETINGS

нестабильностью, природными катаклизмами – появились новые в виде распространения международного терроризма и преступности, пандемии коронавирусной инфекции COVID-19, значительного ухудшения экологического состояния среды обитания человека, наркоманизации и алкоголизации населения многих стран, масштабных техногенных катастроф и аварий, смены климата на Земле, истощения природных ресурсов и т.п.

Целью нашей конференции является поиск, а также анализ возможных путей и новых подходов к решению глобальных и национальных проблем в условиях современного мира путем междисциплинарных исследований.

Именно проведение нашей Международной научно-практической конференции, в которой приняли участие международные представители академической и вузовской науки, говорит о значительном потенциале науки и образования. Очевидно, что решение большинства важных и сложных вопросов можно достичь только общими усилиями представителей международных научных школ. Давайте вместе стремиться к достижению нашей общей цели.

Желаю участникам конференции активной и плодотворной работы!

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-
ВИКОНАВЧЕ ПРАВО**

Mgr. Pavel Polián

Jednatel, statutární zástupce Akademie HUSPOL

Kunovice, Czech Republic

**THE KEY FEATURES OF THE EXEMPTION FROM CRIMINAL
LIABILITY FOR CORRUPTION CRIMES**

Institutes of criminal law have come a long way of their historical formation. They did not occur simultaneously, but are the result of the adaptation of this branch of law to the conditions of a social situation that is constantly changing. It should be noted that the institute of exemption from criminal liability does not commit the decriminalization, but frees certain persons from liability for the crime, that they committed. Therefore, the exemption from criminal liability does not mean justification of a person or recognition of her innocent. Some grounds for exemption from criminal liability are not rehabilitated certain in the CC of Ukraine. The forms and types of positive behaviour are legally enshrined and in case of execution it by person in full, it should be a “incentive” reaction from the state as an exemption from criminal liability.

The analysis of modern criminal law and other legal, social and political processes in Ukraine gives grounds for the conclusion that the process of formation and development of criminal-law institutes passes one of its active phases.

The general ground for the exemption of a person who committed a crime from criminal liability for corruption crimes under the norms of the Special part of the CC of Ukraine is the inappropriate involvement of him in court liability and the enforcement of coercive measures of criminal-law influence to him. In resolving the issue of exemption from criminal liability, not only a criminal act and a number of legally significant circumstances related to its implementation,

but also the characteristics of the guilty person and his conduct before or after the commission of the crime shall be assessed.

In the theory of criminal law, the following scientists paid much attention to studying the problem of exemption from criminal liability: Yu. V. Baulin, A. I. Boitsov, Ya. M. Brainin, K. K. Vavylov, B. Vittenberg, L. V. Golovko, T. T. Dubinin, S. Kelina, N. F. Kuznyetsova, S. N. Sabanin, V. V. Skibitskyi and others. Recently, some types of exemption from criminal liability at the level of the dissertation were investigated by M. Ye. Grigorieva, A. A. Zhitniy, P. V. Khryapinskyi and others.

The criminal-law institute is a normative decorated structural element of the criminal law field. The signs of this institution should be the considered idea-normative and appropriate to him social meaning. The second sign of the institute is the plurality of norms that make up it. The third sign of the criminal law institute is its focus on solving detailed intra-industry problems and external social tasks for the indicated sphere of policy.

Today one of the trends of criminal legislation can be called the rationing of cross-sectoral institutes. This is due to the fact that the individual elements of the criminal-law methods of management are “superimposed” on the subject of another branch of law or are the result of applying to the regulation of criminal law relations methods of other branches of law.

Despite the use of blanket dispositions in criminal law, in many cases we precisely can talk about inter-branch institutions. One of the most striking examples is the institute of criminal liability for corruption crimes. This institute can and should, in our opinion, be considered cross-sectoral. In V. M. Kyrychka’s opinion, two groups of features are characteristic of corruption crimes: a) the composition of the crime provided for by the CC; b) the signs of a corruption offense are stipulated in art. 1 of the Law of Ukraine “On prevention of corruption” of October 14, 2014. Similarly is opinion of V. M. Kuts, who points out that a corruption crime is a socially dangerous act that contains signs of

corruption and corruption offence, what is envisaged in the special part of the Criminal Code of Ukraine. I. Ye. Mezentseva defends the same position.

In addition, the cross-sectoral nature of the specified institute is due to the relationship with the criminal-procedural norms, which in many respects determine the direct practical implementation of special types of exemption from criminal liability for corruption crimes. The procedural ground for termination of a criminal prosecution is the execution of a guilty set of necessary and sufficient conditions (or the form and type of positive behaviour of the perpetrator, or the circumstance were preceding the commission of a crime) included in the construction of relevant norm of exemption. Taken together, they testify to the lack of expediency to lay the claiming all legal arising for the perpetrator from the criminal acts committed the official condemnation of a person and recognition him to be a criminal, his appointment of a punishment, the availability of criminal record. The procedural form of wrapping a similar ground is the decision of the authorized authority contained in the resolution (adopting) on the termination of criminal prosecution. The issue of exemption a person from criminal liability in special cases can be resolved both at pre-trial stages and in the order of preliminary hearing of materials of criminal proceedings and in court proceedings.

One of the most urgent reasons for application of the institute to exempt from criminal liability for corruption crimes is the subject's voluntary notification of a crime committed by him to the relevant official.

A number of articles of the CPC provides answers to questions about an authority whose servant is endowed with the right to report suspicion. In particular, according to part 4 of art. 22 CPC the prosecutor reports to a person about suspicion of committing a criminal offense. In cases provided for by the CPC, a person may be informed of a suspicion of committing a criminal offense by an investigator in agreement with the prosecutor. Consequently, the authorities from whose official is entitled to report suspicion under the law are the Procuracy (article 11 (2), 36 of the CPC), Interior, Security, bodies supervising the

observance of tax legislation, state investigation bureau, investigating officers of investigative units of performing preliminary inquiries and carrying out pre-trial investigation (art. 38 CPC), and authorized to notify the person, in agreement with the prosecutor, of suspicion (paragraph 6 of article 2, 40 of the CPC).

That is, the addressee of the voluntary notification should be the inquiry authority, investigator, prosecutor, judge or court (including special anti-corruption bodies such as the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office, etc.), and the content of the notification should include information about crime.

It should be clarified within what much time a person should report a crime committed by this person – given bribery of an employee of an enterprise, institution or organization – in order to be exempted from criminal liability. According to art. 214 of the CPC of Ukraine, the investigator, the prosecutor immediately, but not later than 24 hours after the submission of the application, the notification of a criminal offense committed or, after an self-identification of him from any source of circumstances that may indicate the commission of a criminal crime, is obliged to make the relevant information to the a single register of pre-trial investigations and initiate an investigation (part 1). Pre-trial investigation commences from the moment of entering information into the Unified Register of pre-trial investigations. The provisions about the Unified Register of Pre-trial Investigations, the procedure for its formation and maintenance are approved by the General Prosecutor's Office of Ukraine, with the consent of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the SBU, the body, that supervising the compliance with tax legislation (part 2). The carrying out pre-trial investigation before the entering of information in the register or without such an entering is not allowed and entails the liability established by law (part 3).

Consequently, information about the crime should be made immediately, but not later than 24 hours, into the Unified Register of Pre-trial Investigations. This register is in accordance with the Regulation on the procedure for conducting the

Uniform Register of Pre-trial Investigations, approved by the order of the General Prosecutor of Ukraine № 69 dated August 17, 2012 (with the changes approved by the orders of the General Prosecutor of Ukraine dated November 14, 2012, № 113, dd. 25.01.2013, № 13, dated 25.04.2013 № 54, 09.09.2014 № 95) and is created, in particular, with the purpose of providing a uniform record of criminal offenses.

In other words, only the data of this Register document the fact of the committed crime.

Consequently, the development of a dismissal institution, which is rooted in on the mechanisms of customary law, procedures and principles of complex social technology will, moreover, allow reduce the costs of prosecution for minor acts and minor crimes, which are necessary for the organization of the fight against serious corruption crimes, as well as to reduce extremely high overload of courts and investigation. In connection with this, it is proposed to provide for the following general conditions: the voluntary notification; an active assistance in the disclosure of crimes (including detection, prevention for and investigation); the first committing a corruption crime; the compensation for damages (if any). The specified conditions only in the complex form are the basis for exemption from criminal liability. Therefore, the release from criminal liability does not mean justification of a person or recognition of him innocent.

The article argues that the institute of exemption from criminal liability for corruption crimes refers to intersectoral. Such a classification determines the mechanism of application, which certainly is related to the norms of criminal-procedural and anti-corruption legislative acts.

The analysis of modern criminal law and other legal, social and political processes in Ukraine gives grounds for the conclusion that the process of formation and development of criminal-law institutes passes one of its active phases.

A detailed characteristic of the conditions for exemption from criminal liability for corruption crimes allowed focusing on the practical application of these norms by the judicial-investigative bodies. The voluntariness of notification

of a corruption crime (stipulated by articles 354, 368-3, 368-4, 369, 369-2 of the CC of Ukraine) is a primary condition for the exemption of a person from criminal liability. This requires the establishment of the fact of voluntariness, with separating motives that play a minor role and may be different.

In determining active assistance for the disclosure of a corruption crime, a guilty person needs to commit actions that would confirm this fact. The actions can be different and objectively depend on the circumstances of the crime, for example, a notification about the place of storage of the subject of the crime (unlawful benefit) or about other participants who were involved in its commission, the finding of property and other values obtained in a criminal way.

For the saving of the forces and means of criminal justice, we recommend to set forth such explanations in the resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine to have the same understanding and application of a special exemption from criminal liability for corruption crimes.

It is useful to extend the possibility of applying a special exemption by establishment a single incentive norm in the CC of Ukraine, which would be extended to a more numerous group of corruption crimes.

References:

1. Lykhova S. Ya. *Rozvytok kryminalno-pravovykh institutiv v Ukraini na suchasnomu etapi*. URL : <http://conference.nau.edu.ua/index.php/TL/PRAVVYIMIR/paper/viewFile/1498/879>
2. Kyrychko V. M. *Kryminalna vidpovidalnist za koruptsiuu*. Kharkiv : Pravo, 2013. S. 14.
3. *Pro zapobihannia koruptsii* : Zakon Ukrainy vid 14 zhovt. 2014. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
4. *Kurs uholovnoho prava. Obshchaia chast. T. 2. Uchenye o nakazanyy* : uchebnyk dlia vuzov / pod red. d-ra yuryd. nauk, prof. N. F. Kuznetsovoi y dr. Moskva : ZERTsALO, 1999. S. 35.
5. *Mezentseva I. Vyznachennia predmeta koruptsiinykh zlochyniv*. Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy. 2014. № 5. S. 76–81. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2014_5_13
6. *Osadchyi V. I. Kryminalno-pravova kharakterystyka ta kvalifikatsiia pidkupu pratsivnyka pidpriemstva, ustanovy chy orhanizatsii (st. 354 KK Ukrainy)*. Yurydychnyi visnyk. 2015. № 2 (35). S. 147.

PLENARY SESSION

7. *Postanovlenye Plenuma Verkhovnoho Suda Rossyiskoi Federatsyy ot 9 iyulia 2013 h. № 24 “O sudebnoi praktike po delam o vziatochnychestve y ob ynykh korrupcyonnykh prestupleniyakh”*. URL : <http://www.rg.ru/2013/07/17/verhovny-sud-dok.html>

8. *Sabanyn S. N. Nekotorye problemy zakonodatelnoi rehlamentatsyy spetsyalnykh vydov osvobozhdeniya ot uholovnoi otvetstvennosti. Yurydicheskaiia nauka y pravookhranytelnaia praktika. 2012. № 2. S. 59–66.*

9. *Ozhehov S. Y. Tolkovyi slovar russkoho yazyka. Moskva : [b. y.], 1995. S. 647.*

10. *Antonov A. H. Deiatelnoe raskaianye kak osnovanye osvobozhdeniya ot uholovnoi otvetstvennosti : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk / Antonov A. H. Tomsk, 2000. S. 17*

Копотун І. М.

*Доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, Проректор
з міжнародних зв'язків, Akademie HUSPOL,
м. Куновице, Чеська Республіка*

Бесчастний В. М.

*Доктор юридичних наук,
Керівник Секретаріату Конституційного Суду України
м. Київ, Україна*

**ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ ПОДІЙ КРИМІНАЛЬНОГО
ХАРАКТЕРУ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВАХ**

Варто зазначити, що надзвичайні події кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах (втечі, захоплення заручників, масові заворушення, умисні вбивства) завжди були актуальною проблемою. Навіть сучасні системи ізоляції, охорони та нагляду за засудженими не можуть забезпечити виняткову безпеку у кримінально-виконавчих установах. Це, на нашу думку, пояснюється існуванням специфічних факторів, які пов'язані з діяльністю кримінально-виконавчих установ.

Справа в тому, що вивчення злочинної поведінки та її джерел здійснюється на трьох рівнях – загальному, особливому і одиничному. При вивченні походження злочинного на загальному (на рівні злочинності взагалі) і особливому рівнях (на рівні окремих видів, груп злочинів) у спеціальній літературі виділяють криміногенні фактори (детермінанти, обставини), а на рівні одиничного (на рівні конкретних злочинних діянь окремих людей) – причинно-наслідкові комплекси.

Вагомий внесок у наукове дослідження кримінально-правових, кримінологічних та кримінально-виконавчих засад надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах зробили

Г. А. Аванесов, Ю. М. Антонян, Ю. В. Баулін, О. М. Бандурка, В. Т. Білоус, І. Г. Богатирьов, В. В. Василевич, В. Б. Василець, В. В. Голіна, О. М. Джужа, В. М. Дрьомін, А. Ф. Зелінський, О. Г. Кальман, В. Є. Квашиш, А. В. Кирилюк, О. Г. Колб, В. Я. Тацій, П. Л. Фріс, Ю. С. Шемшученко, В. І. Шакун та ін.

Метою статті є дослідження наукових засад визначення факторів, що обумовлюють виникнення у кримінально-виконавчих установах надзвичайних подій кримінального характеру.

Приступаючи до аналізу зазначених підходів, слід зазначити, що Г. Г. Зуйков у сукупності причин і умов, що сприяють вчиненню злочину, виділяє: а) безпосередню причину вчинення злочину; б) умови, що сприяли дії безпосередньої причини в конкретному злочинному посяганні; в) обставини, що сформували безпосередню причину і що є, таким чином, причинами безпосередньої причини [1, с. 3–18].

Однією з ключових проблем кримінології, що має важливе теоретичне і практичне значення, було і залишається вивчення причин злочинності як у цілому, так і окремих її видів. Без такого вчення було б безглуздим дослідження не тільки даного явища, але і особи злочинця, проблем запобігання злочинності.

Теорія причинності у кримінології має методологічне значення і значною мірою визначає сенс і зміст правової природи злочинності, соціальної сутності особи злочинця, сприяє розробленню заходів запобігання вчиненню злочинів і вирішенню інших кримінологічних проблем. Причини та умови злочинності, як відомо, являють собою систему соціально-негативних явищ і процесів, що детермінують злочинність як свій наслідок. Причини злочинності визначаються реальними умовами життя людей, в основі яких – суперечності суспільства.

Раніше існувало механістичне уявлення про діючу і недіючу причини. Але тільки діюча причина в концепції діалектичного детермінізму і є

причиною, хоча Г. В. Ф. Гегель зазначав, що причина є причиною остільки, оскільки вона породжує певну дію і якщо «причина згасає в своїй дії, так само згасає і дія, бо вона є лише виявленням причини» [2, с. 216].

Під впливом однакових причин існує велика кількість різних умов, що породжує неоднакову поведінку різних людей. Це ускладнює передбачення подальшої поведінки засуджених, які схильні до вчинення різного роду надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах. У розрізі дослідження, це виявляється у тому, що існують різні форми злочинної діяльності, хоча причини можуть бути однаковими.

До характеристик причинності В. М. Кудрявцев відносить всезагальність, незворотність, просторову та часову безперервність. Причини та умови можна співвідносити таким чином: причина створює реальну можливість визначених наслідків, для настання яких необхідні ще певні умови. Самі по собі умови породжувати наслідки, призводити до них не можуть, але у відповідній ситуації сприяють реалізації дії причини.

Причини злочинності коріняться в соціальному ладі суспільства й обумовлені матеріальними й ідеологічними умовами життя людей. Людина не з'являється на цей світ із вродженими біологічними, расовими чи іншими ознаками злочинця, а стає ним через збіг несприятливих обставин, що, однак, не знімає з неї відповідальності за антигромадську поведінку. Слід враховувати особливості психології конкретної особи, які формуються й змінюються під впливом умов життя та виховання. Зміни структури та характеру злочинності залежать від різних соціальних умов, явищ і процесів (наприклад, від міграції й вікового складу населення, рівня освіти, культури й виховання людей, від економічної характеристики конкретних територій, від сформованих національних традицій, моралі, звичок, звичаїв) [3, с. 294].

При вивченні питання про виявлення причин і умов надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах необхідно враховувати, що останнє складає основу перевірки заходів

запобіжного впливу. Цілком справедливо у літературі підкреслюється, що причини злочинності виступають найвищим рівнем широкої системи джерел антисоціальної поведінки. Відповідно до цього, процес запобіжного впливу має спрямовуватися на джерела і причини злочинності, причини і умови конкретних злочинів та фактори, що сприяють формуванню особистості.

Слід зазначити, що виявлення та вплив на причини і умови надзвичайних подій кримінального характеру – це складна система організаційних дій різних підрозділів і служб кримінально-виконавчих установах.

На початковому етапі дослідження причин і умов надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах необхідно підкреслити, що істотне значення для з'ясування об'єктів запобіжного впливу має визначення і конкретизація самих понять причин злочинів і умов, що сприяють їх вчиненню. За наявності єдиної методологічної основи пояснення загальних причин злочинності, і, отже, успішного впливу на них необхідний більш предметний аналіз криміногенних факторів, які сприяють надзвичайним подіям кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах, у певних регіонах, при певних обставинах і т. ін. Саме такий підхід, відповідно до якого групується сукупність злочинів за об'єктом посягання, дозволяє досягти найбільшої «відчутності» досліджуваних явищ, цілеспрямовано впливати на конкретні злочини та їх суб'єктів, вживати заходів, що перешкоджають самодетермінації злочинності.

Разом із тим, при аналізі причин і умов злочинності в цілому та надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах зокрема, як об'єкта запобіжного впливу, ми з'ясували, що вони перебувають у тісному взаємозв'язку.

Насправді, деколи вельми складно установити причинно-наслідковий механізм і відокремити причини від умов як самостійні елементи цього механізму. Більш детальну конкретизацію об'єктів запобіжного впливу

можна провести шляхом аналізу умов, що сприяють учиненню конкретних видів злочинів і причин їх вчинення. Тут варто враховувати, що однорідність злочинів веде до схожості об'єктів запобіжного впливу. Більше того, при аналізі причин і умов, що сприяють вчиненню конкретних видів злочинів, які належать до родового поняття «надзвичайні події кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах», враховуються не тільки об'єктивні явища, але і суб'єктивна мотивація вчинення того або іншого злочину.

Отже, умови вчинення конкретних видів злочинів носять об'єктивний характер. І хоча вони самі по собі не викликають злочинну діяльність, проте здійснюють певний вплив на кількісні і якісні показники злочинності. Причини ж вчинення конкретного злочину (у нашому випадку – різні злочинні прояви надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах) за своїм змістом носять суб'єктивний характер, виявляються через вольову поведінку людей. Це означає, що причини є внутрішньою силою, що виникає не тільки під впливом криміногенних факторів, але і з урахуванням індивідуальної свідомості людини, її моралі, ставлення до існуючого порядку, норм співжиття. Вважаємо, що не менше значення мають і особистісні риси засудженого, який вчиняє конкретний злочин: рівень інтелектуального розвитку, психологічна стійкість, емоційність і т. ін.

Необхідність розмежовувати причини надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах і умови, що сприяють цим злочинам, безперечна. Дослідження причин і умов надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах розкриває природу цих злочинів, пояснює їх походження, показує, від чого вони залежать, що сприяє їх розповсюдженню. Тільки на основі подібних знань можна забезпечити ефективну боротьбу з цим видом пенітенціарних злочинів, передбачати можливі зміни,

визначати і здійснювати необхідні заходи запобігання надзвичайним подіям кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах.

Ми дотримуємося позиції криминологів, які вважають, що різне розуміння детермінант злочинності веде до плутанини і виникнення у свідомості практичних працівників нігілізму до подібного роду суджень. Це викликає не завжди обґрунтовані судження, пов'язані з приниженням ролі науки криминології і виконуваних нею відповідних функціональних суспільно важливих ролей [4, с. 54].

У зв'язку з викладеним вище, виявляється цілком обґрунтованим використання альтернативного терміну «фактор» [5, с. 109]. Саме тому у нашому дослідженні ми використовуємо поняття «фактори, що обумовлюють виникнення у кримінально-виконавчих установах надзвичайних подій кримінального характеру».

Список використаних джерел:

1. Зуйков Г. Г. К вопросу о понятии причин преступления и условий, способствующих его совершению : *Вопр. Предупреждения преступности*, 1965. С. 3-18. Вып. 2.
2. *Криминология. Словарь-справочник / сост. Х. Ю. Кернер; пер. с нем. В. Н. Кигас; отв. ред. пер. А. И. Долгова. : 4-е полн. перераб. изд. справочника Эгона Рессмана по криминологии для практикующих криминалистов. М.: Норма, 1998. 391 с.*
3. *Юридический энциклопедический словарь / ред.-упоряд. А. Я. Сухарев. М.: Норма, 1984. 294 с.*
4. *Кириллов С. И. Несовершеннолетние преступники: повторные грабежи и разбои. Учебное пособие. Коломна: Коломенский государственный педагогический институт, 1998.*
5. *Аванесов Г. А. Криминология и социальная профилактика. М.: Академия МВД СССР, 1980. 526 с.*

Харченко В. Б.

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри кримінального права та криминології

факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ

м. Харків, Україна

ПСИХІЧНЕ СТАВЛЕННЯ ОСОБИ ЯК СИСТЕМОУТВОРЮЮЧА ОЗНАКА ВИНИ

Фундаментальні та концептуальні ідеї галузі кримінального права, які визначають його сутність, структуру, зміст, являють собою принципи кримінального права [7, с. 823]. Вони становлять світоглядний «фундамент», який апріорі узгоджується з моральними цінностями суспільства, відповідають ідеологічним засадам правової системи держави, а також відображають історично сформовані уявлення про специфіку цієї галузі, закономірності нормотворчості й правозастосування у діяльності, спрямованій на протидію злочинності [3, с. 115]. Серед таких принципів кримінального права переважна більшість науковців вказує й такий, що заснований на суб'єктивній категорії «вина».

Розкриваючи принцип винної відповідальності, М. І. Панов наголошує на тому, що відповідальність особи можлива лише за наявності її вини у вчиненому. Отже, наявність умислу або необережності (вини у певній формі й певного виду) є необхідною передумовою настання кримінальної відповідальності [6, с. 68–69]. В. П. Ємельянов також зазначає, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. «Тобто особа підлягає кримінальній відповідальності лише за ті суспільно небезпечні діяння, які вчинені нею винно, відносно яких встановлена її винність щодо їх вчинення» [2, с. 9–10]. П. Л. Фріс підтримує таку позицію

та на підставі положень ч. 2 ст. 2 КК України також виокремлює принцип відповідальності за наявності вини серед принципів кримінального права [15, с. 13–14].

За визначенням Р. В. Вереши, певним чином суб'єктивна сторона злочину визначалась вже у перших вітчизняних пам'ятках права, хоча зміст її і не розкривався. Зокрема, йдеться про договори Київської Русі з греками (у цих нормативно-правових актах вживався термін «вина») [1, с. 38]. Досить умовно можна говорити й про виокремлення такої ознаки, як психічне ставлення, і у церковних статутах Київської Русі [12, с. 52–53].

Разом з тим, ще Е. Гафтер наголошував на тому, що жодному філософському вченню ще не вдалося дати таке визначення сутності вини людини, щоб юриспруденція могла працювати з цим поняттям як із точно встановленим загальним світорозумінням, так само, як самій юриспруденції не вдалося створити такого поняття вини, яке б отримало загальне визнання [16, Р. 105]. У доктрині кримінального права також акцентується увага, що застосований законодавцем термін «психічне ставлення» у понятті вини є малоінформативним та у сучасній психологічній науці не використовується, оскільки ставлення суб'єкта до будь-чого не може бути іншим, крім психічного [14, с. 226]. Але історичний досвід розвитку галузі кримінального права дозволяє стверджувати, що принцип відповідальності за наявності вини знайшов своє відображення виключно з метою запобігання об'єктивному інкримінуванню й забезпеченню суб'єктивного зв'язку між актом кримінально протиправної поведінки й особистим ставленням до неї особи, яка його вчинила.

Водночас, у міжнародних кримінально-правових актах замість дещо абстрактних «принципу вини» чи «винної відповідальності» загальною вимогою виступає наявність суб'єктивної сторони. Так, ч. 1 ст. 30 «Суб'єктивна сторона» Римського статуту Міжнародного кримінального суду, яка структурно віднесена до Частини 3 цього Статуту «Загальні

принципи кримінального права», передбачає: «якщо не передбачене інше, особа підлягає кримінальній відповідальності й покаранню за злочин..., лише у тому випадку, якщо за ознаками, які характеризують об'єктивну сторону, воно вчинене з наміром й усвідомлено» [9]. Отже, проєкція суб'єктивного ставлення особи на об'єктивні ознаки вчиненого – це загальний принцип не лише у національному, а й у міжнародному кримінальному праві.

Звертає на себе увагу законодавче визначення ознак психічного ставлення, щодо яких утворює зміст як вини та її форм у цілому, так й видів умислу та необережності. У законі про кримінальну відповідальність наголошується про таке психічне ставлення виключно щодо вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК України, та наслідків такої поведінки. Тобто за межами такого психічного ставлення залишаються інші юридично значущі ознаки, що характеризують об'єкт, об'єктивну сторону та суб'єкта складу кримінального правопорушення. Разом з тим, такі ознаки не тільки є обов'язковими у разі, коли у диспозиції кримінально-правової норми на них вказується, а і можуть бути поставлені у вину особи виключно за умов їх усвідомлення винним під час вчинення відповідного суспільно небезпечного діяння. Більш того, положення статей 23 та 24 КК України не передбачають можливості їх застосування щодо норм Особливої частини КК України, які мають законодавчу конструкцію як кримінальні правопорушення з формальним або усіченим складами, адже містять вказівку на психічне ставлення особи не тільки щодо вчинюваної дії чи бездіяльності, а й щодо її наслідків, які знаходяться за межами цих складів.

З метою усунення наведеного недоліку, доктрина кримінального права намагається його розв'язати шляхом розширеного тлумачення норм кримінального закону і зазначає: «Усвідомлення суспільно небезпечного характеру діяння містить у собі не тільки розуміння фактичної сторони того, що вчиняється, всіх обставин, що характеризують об'єктивні ознаки складу

кримінального правопорушення, в тому числі, значущості об'єкта і предмета посягання, характеру діяння, місця, часу, способу його вчинення та інших обставин, а й розуміння соціального значення діяння, його соціальну шкідливість» [4, с. 182].

Таке розширене тлумачення підстав кримінальної відповідальності навряд чи можна визнати обґрунтованим і припустимим. По-перше, відповідно до п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них, визначаються виключно законами України. У Рішенні Конституційного Суду від 30.05.2001 № 7-рп/2001 [10] щодо офіційного тлумачення цього положення наголошується, що склад правопорушення як підстава притягнення особи до юридичної відповідальності та заходи державно-примусового впливу за його вчинення визначаються виключно законом, а не будь-яким іншим актом.

По-друге, усталене правило, що усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь, поширюється й на матеріальне кримінальне право, а В. О. Навроцький вважає за потрібне закріпити його й у КК України [5, с. 429]. Дійсно, ще у найвідомішій пам'ятці римського права – Дигестах Юстиніана – були закріплені положення: *in roenalibus causis benignius interpretandum est; in dubiis — mitium* (у кримінальних справах закон тлумачиться поблажливо для підсудного; у сумнівних випадках – тим більше); *interpreattione legum poena mollindae sunt quam asperandea* (тлумачення закону про покарання має бути швидше м'яким, ніж суворим).

По-третє, Рішенням Європейського суду з прав людини у справі «Щокін проти України» визначено концепцію якості закону, зокрема з вимогою, щоб він був доступним для заінтересованих осіб, чітким та передбачуваним у своєму застосуванні [13]. В абз. 3 підпункту 3.1 п. 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010 [11] також наголошується, що обмеження

будь-якого права повинне базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки». У разі коли національне законодавство припустило неоднозначне або множинне тлумачення прав та обов'язків осіб, національні органи зобов'язані застосувати найбільш сприятливий для осіб підхід [13].

Саме тому, на наше переконання, перелік ознак, щодо яких повинна проєціюватися психічна діяльність особи, у чинному законі про кримінальну відповідальність мусить охоплювати всі ознаки складу кримінального правопорушення. Як це має місце наприклад за Пенітенціарним кодексом Естонії, у якому опис умисної вини здійснено з акцентом на психічне ставлення особи до обставин, які утворюють склад кримінального порушення [8]. Водночас, немає жодних підстав ставити під сумнів ту обставину, що така психічна діяльність повинна відображатися саме у психічному ставленні особи, адже наведена ознака є системоутворюючою у визначенні категорії «вина».

Список використаних джерел:

1. Вереша Р. В. *Проблеми суб'єктивної сторони складу злочину: монографія; Акад. адвокатури України. Київ: Правова Єдність: Алерта, 2018. 431 с.*
2. Ємельянов В. П. *Кримінальне право України: Загальна частина. Основні питання вчення про злочин: наук.-практ. посіб. Харків: Право, 2018. 142 с.*
3. Житний О. О. *Кримінальне право України в міжнародному вимірі (порівняльно-правовий аналіз): монографія. Харків: Одиссей, 2013. 376 с.*
4. *Кримінальне право України. Загальна частина: підруч. / В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, В. І. Борисов та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Тютюгіна, В. І. Борисова. 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. 584 с.*
5. *Навроцький В. О. Теоретичні поняття кримінально-правової кваліфікації. Київ: Атіка, 1999. 464 с.*
6. *Панов М. І. Вступ до навчального курсу «Кримінальне право України»: лекція. Київ: Ін Юре, 2015. 104 с.*
7. *Панов М. І. Принципи кримінального права // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2016. 1064 с. Т. 17: Кримінальне право / редкол.: В. Я. Тацій (голова),*

В. І. Борисов (заст. голови) та ін. : Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2017. С. 823–827.

8. *Пенитенциарным кодекс Эстонии : принят 06.06.2001. URL : <https://www.juristaitab.ee/sites/www.juristaitab.ee/files/elfinder/ru-seadused/ПЕНИТЕНЦИАРНЫЙ%20КОДЕКС%2031.05.2021.pdf>.*

9. *Римський статут міжнародного кримінального суду : Міжнародний документ від 17.07.1998. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.*

10. *Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «Всеукраїнський Акціонерний Банк» щодо офіційного тлумачення положень п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, ч. 1, 3 ст. 2, ч. 1 ст. 38 КУпАП від 30.05.2001 № 7-пн/2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01#Text>.*

11. *Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абз. 8 п. 5 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про міліцію» від 29.06.2010 № 17-пн/2010. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-10#Text>.*

12. *Рогов В. А. История государства и права России IX – начала XX вв. : учебное пособие. Москва : МГИУ, 2008. 256 с.*

13. *Справа «Шокін проти України» (Заяви № 23759/03 та № 37943/06) Європейський суд з прав людини, Заява від 14.10.2010. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_858#Text.*

14. *Федитник В. М. Историчний нарис становлення поняття вини в кримінальному праві України в період XI–XVII ст. Наше право. 2020. № 3. С. 224–230.*

15. *Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник. Одеса. Фенікс. 2018. 394 с.*

16. *Hafter E. Die Delikts - Und Straffhigkeit Der Personenverbnde. BiblioBazaar, 2010. 186 p.*

Рудик М. М.

*кандидат юридичних наук,
викладач кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

ГЕНЕЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Головною особливістю зазначених нормативно-правових актів є те, що вперше на законодавчому рівні було визначено не тільки обов'язки, але й права водіїв, пасажирів, пішоходів та погоничів тварин. Закон України «Про дорожній рух» був нормативно-правовим актом незалежної України, що визначив правові та соціальні основи дорожнього руху з метою захисту життя та здоров'я громадян, створення безпечних і комфортних умов. Також Закон регулює суспільні відносини у сфері дорожнього руху, визначає права, обов'язки і відповідальність суб'єктів – учасників дорожнього руху, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, об'єднань, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та господарювання.

У той же час, протягом останніх двох десятиліть у світі намітилось суттєве переосмислення проблем безпеки дорожнього руху та шляхів їх вирішення, яке базується на основі численних наукових досліджень та кращого практичного досвіду в цій галузі. Це переосмислення знаходить своє вираження в політиці багатьох країн, які все більше враховують рекомендації таких авторитетних міжнародних організацій як ВООЗ, Світовий Банк, Міжнародний транспортний форум, Європейська Комісія, Європейська рада з транспортної безпеки та інші.

Сьогодні в Україні рівень смертності та травматизму внаслідок ДТП один із найвищих в Європі, а рівень організації безпеки дорожнього руху

залишається низьким, про що у своїх звітах зазначали експерти Всесвітньої організації охорони здоров'я, Світового банку й інших міжнародних інституцій. За останні шість років в Україні зареєстровано майже 170,8 тис. ДТП із постраждалими, в яких загинуло 26,7 тис. та травмовано 210,4 тис. осіб.

Такі дані свідчать про необхідність негайного вирішення тих проблемних питань, які сьогодні стоять перед системою державного управління у сфері безпеки дорожнього руху, а саме: недосконалість національного законодавства; низький рівень взаємодії суб'єктів гарантування безпеки дорожнього руху; неврегульованість державно-управлінських механізмів із питань розподілу територіальної та функціональної сфер компетенції центральних органів державної влади й органів місцевого самоврядування; несвоєчасність і повільність у розробленні стандартів і нових підходів до безпеки дорожнього руху з урахуванням кращого європейського досвіду; неналежне ставлення громадян України до питань безпеки дорожнього руху; низький рівень професійної кваліфікації фахівців із питань безпеки дорожнього руху.

В умовах постійної євроінтеграції суспільства та міжнародного співробітництва України з іншими країнами світу відбувається істотне зближення національної правової системи до міжнародної. Значущість міжнародного права та стандартів для України виявляється у збільшенні числа міжнародних договорів і національно-правових актів за аналогічними предметами регулювання, співвідношенні національного законодавства до міжнародного задля усунення можливих недоліків, прогалин та запозичення міжнародного досвіду у вирішенні певних проблемних питань правового характеру та удосконалення національного законодавства.

Що стосується сфери забезпечення безпеки дорожнього руху, то їх міжнародні стандарти закріплені у певних нормативно-правових

актів, підписаних та ратифікованих країнами світу. Зокрема, першим нормативно-правовим актом, що мав істотне значення на території СРСР, стала «Міжнародна конвенція щодо автомобільного руху» 1926 року (м. Париж).

У 1931 році у Женеві на черговій конференції з безпеки дорожнього руху була прийнята «Конвенція про введення одноманітності в сигналізацію на дорогах», яка розширила номенклатуру дорожніх знаків до 26 і розділила їх на три групи: попереджувальні, наказові, вказівні. Слід зазначити, що у 1933 році в СРСР були затверджені «Правила по застосуванню в межах СРСР Міжнародної конвенції щодо автомобільного руху». У цих Правилах викладена сутність Паризької конвенції щодо автомобільного руху 1926 року і Женевської конвенція про введення одноманітності в сигналізацію на дорогах 1931 року, а в додатку Правил містилися «Основні правила їзди на автомобілях і мотоциклах в межах СРСР».

У подальшому, з метою розвитку міжнародного дорожнього руху та його безпеки шляхом встановлення єдиних правил руху між країнами світу у м. Женеві 19 вересня 1949 року була підписана «Конвенція про дорожній рух».

Зокрема, відповідно до Конвенції, всі водії, пішоходи та інші особи, які користуються дорогою, повинні вести себе так, щоб не створювати небезпеки для руху і не утрудняти його. Вони повинні уникати заподіяння шкоди окремим особам, громадському або приватному майну. Водії повинні бути завжди в змозі управляти своїми транспортними засобами або направляти своїх тварин; мати усі необхідні документи, що підтверджують законність права керування транспортним засобом. Наближаючись до інших осіб, які користуються дорогою, вони повинні вживати всіх заходів обережності. Кожен водій транспортного засобу завжди повинен бути в змозі регулювати швидкість руху і керувати

ним розумно і з обережністю, знижувати швидкість або зупинитися щоразу, коли того вимагають обставини, особливо коли видимість незадовільна. Також, документ містить правила обгону та випередження транспортних засобів; проїзду перехресть, залізничних переїздів; користування освітлювальними приборами та попереджувальними сигналами тощо. Велосипедисти повинні користуватися велосипедними доріжками, позначеними спеціальними дорожніми сигнальними знаками, коли цього вимагають чинні внутрішньодержавні правила. В усіх випадках, коли того вимагають правила руху, велосипедисти повинні рухатися в один ряд, крім виняткових випадків, передбачених внутрішньодержавними правилами; вони не повинні рухатися на проїзній частині дороги більш ніж в два ряди. Також велосипед забороняється використовувати в якості буксира.

Конвенція 1949 року містить протокол про дорожні знаки та сигнали, який затверджує категорії дорожніх знаків (попереджувальні, заборонні та наказові), а також їх розмір, колір та правила їх розміщення.

Список використаних джерел:

1. *Про дорожній рух : закон України від 30 червня 1993 р. № 3353-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 31. Ст. 338.*
2. *Досвід країн Європи щодо управління безпекою дорожнього руху. 2015. URL: <http://tur.org.ua/news/dosvid-krayin-ievropi-shchodo-upravlinnya-bezpekoju-dorozhnogo-ruhu>*
3. *Стратегія підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 р.: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 черв. 2017 р. №481-р. Урядовий кур'єр. 2017. № 138*
4. *Товстуха С. Актуальні питання щодо удосконалення державно-управлінських механізмів забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2010. № 12. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=230>*
5. *Басс В. О. Досвід європейських країн у сфері правового регулювання безпеки дорожнього руху. Безпека дорожнього руху: правові та організаційні аспекти: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 16 листоп. 2018 р). Кривий Ріг, 2018. С. 19–22*

PLENARY SESSION

6. *Правила дорожного движения и международные Конвенции по дорожному движению. Студопедия. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://studopedia.org/2-126396.html>*

7. *Конвенція про дорожній рух (Женева, 19 вересня 1949 року). [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://abdtп.ru/dtp3/info_catalog/norm_prav/00_Mezhdunarodnye_dokumenty/wdoc_convTraffic.htm*

Карманова Н. И.

кандидат политических наук,

преподаватель кафедры конституционного права и прав человека

Национальной академии внутренних дел,

г. Киев, Украина

ПОЛУЧЕНИЕ ИНФОРМАЦИИ В УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ: СПОСОБЫ И СРЕДСТВА

Для обеспечения эффективной деятельности уголовно-исполнительных учреждений важное значение имеет реализация структурными подразделениями предупредительных функций, которые не представляются возможными без знания и учета факторов, которые влияют на состояние оперативной обстановки.

Как свидетельствуют статистические данные ГПТС Украины, в течение 2017 года в учреждениях исполнения наказаний и следственных изоляторах осужденными и лицами, взятыми под стражу, было совершено 407 преступлений, что на 23,9 % больше показателя предыдущего года.

Организационный механизм анализа и оценки оперативной обстановки в уголовно-исполнительных учреждениях должен иметь научную основу.

Формы и методы организации оценки оперативной обстановки в уголовно-исполнительных учреждениях разнообразные, ее осуществление временами имеет стихийную, бессистемную основу.

Как правило, функциональный механизм исследования состояния криминогенной ситуации в среде осужденных реализуется в случаях чрезвычайных обстоятельств, совершения уголовных деяний, действий осужденных, что дезорганизуют уголовно-исполнительную деятельность.

Руководители и сотрудники уголовно-исполнительных учреждений должны быть профессионально подготовлены и ориентированы на выявление проблем, которые негативно влияют на состояние оперативной обстановки и во всем этом должен быть научный подход.

Вопросом исследования оперативной обстановки в органах и учреждениях выполнения наказаний не уделено надлежащего внимания в научной литературе.

В современной криминологии и криминально-исполнительной науке проблемы влияния на преступность в уголовно-исполнительных учреждениях являются предметом и объектом постоянного изучения.

В частности, этими вопросами достаточно активно в Украине занимались и занимаются В. В. Голина, А. Н. Джужа, А. П. Закалюк, А. Г. Колб, А. Н. Литвинов, А. Х. Степанюк и др.

Аналитическая деятельность в сфере выполнения наказаний в уголовно-исполнительных учреждениях обеспечивает реализацию функций относительно обеспечения правопорядка, недопущения осложнений оперативной обстановки. Субъектами данной деятельности является начальник уголовно-исполнительного учреждения, заместители начальника, руководители структурных подразделений, сотрудники [1].

Реализуя свои профессиональные возможности, перечисленные субъекты обязаны осуществлять непрерывный анализ состояния оперативной обстановки на основе информации, которая образуется за результатами их деятельности: организации воспитательной работы; организации досмотра; организации охраны; организации оперативно-розыскной деятельности; организации материально-бытового и медицинского обеспечения; организации психологического обеспечения.

Специфика организационных и функциональных основ деятельности уголовно-исполнительных учреждений, ее функциональность определяют свойственные только данным учреждениям информационные блоки,

которые имеют разное назначение, но в целом отображают характер и состояние всего процесса выполнения наказания [2].

Анализ и оценка оперативной обстановки в уголовно-исполнительном учреждении и ее прогноз должны осуществляться с учетом следующих основных видов информации [3]:

1. Изменения, которые происходят в количественном составе осужденных.

2. Криминогенная характеристика осужденных, связанная со склонностью их к противоправному поведению.

3. Анализ криминальной ситуации в исправительной колонии.

4. Анализ нарушений установленного порядка отбывания наказания.

5. Характеристика мероприятий, примененных к осужденным за нарушение установленного порядка отбывания наказания.

6. Виды и количество изъятых запрещенных предметов.

7. Наличие и характер межличностных конфликтов в среде осужденных.

8. Опережающий анализ развития криминогенной ситуации в среде осужденных, осложнение оперативной обстановки.

Рассмотрев теоретические и организационные основы анализа и оценки оперативной обстановки в криминально-исполнительных учреждениях, необходимо сделать следующие выводы:

1. Состояние оперативной обстановки зависит от многих факторов системного и внутрисистемного характера. Оперативная обстановка может изменяться в результате как субъективных обстоятельств, связанных с организацией деятельности персонала структурных подразделений, так и процессов, которые происходят в среде осужденных, а также в связи с осложнением криминогенной обстановки в сфере функционирования уголовно-исполнительных учреждений, чрезвычайными ситуациями естественного, биогенного, техногенного характера.

2. Объективность анализа и оценка оперативной обстановки зависят от качества оценки деятельности органов и учреждений выполнения наказаний. Руководители уголовно-исполнительных учреждений и другие сотрудники должны создавать систему оперативного реагирования на блокирование действия негативных факторов, которые влияют на состояние оперативной обстановки, разрабатывать мероприятия по недопущению ее осложнений.

Список использованной литературы:

1. Дука О.А. Организация надзора за осужденными в уголовно-исполнительных учреждениях: учебное пособие. Киев: Государственная пенитенциарная служба Украины, 2012. 222 с.
2. Копотун И.Н. Предупреждение чрезвычайных событий криминально-правового характера в криминально исполнительных учреждениях: материалы научно-практического семинара «Современные пути предотвращения правонарушений и преступлений среди персонала криминально исполнительной системы Украины». Чернигов: Акад. Пенит. служб., 2016. С.57-61.
3. Копотун И.Н. Персонал органов и учреждений выполнения наказаний как субъект криминально исполнительной деятельности в Украине: материалы 3-го Международного круглого стола «Криминальное право: традиции и новации». Чернигов: Акад. Пенит. служб., 2017. С.62-64.

**ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І
ПРАВОВИХ УЧЕНЬ**

Medvedska V. V.

*postgraduate student of the Department of International Law and Comparative
Law, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

**EUROPEAN EXPERIENCE IN THE DEFINITION OF DOMESTIC
VIOLENCE**

In legal science, when providing a definition of violence by family members or former family members, different terms are used: "domestic violence", "family violence", "gender violence", "household violence".

Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence of May 11, 2011, which is the first legally binding instrument in Europe and one of the largest and most comprehensive international agreements in the field of legal regulation of counteraction to violence against women, distinguishes between the terms "domestic violence", "violence against women", "violence against women on the basis of gender". However, under the Convention, "domestic violence" means all acts of physical, sexual, psychological or economic violence that occur within the family or within the place of residence or between former or current spouses or partners, regardless of whether the offender has a common place of residence with the victim or not [1].

In foreign countries, a unified approach has not been developed either regarding the name of violent acts committed in the family, or regarding the definition itself.

In the Law on Protection from Domestic Violence, adopted by the Parliament of the Federation of Bosnia and Herzegovina on February 9, 2005, domestic violence is defined as any act of causing physical, psychological, sexual

or economic harm or suffering, the threat of such harm, and the lack of proper care and attention, which can seriously interfere with family members from exercising their rights and freedoms in all areas of public and private life, which are based on equality.. At the same time, acts of domestic violence include:

- 1) the use of physical force or psychological coercion against the physical or psychological integrity of a family member;
- 2) behavior of a family member that may lead to physical, psychological or financial harm;
- 3) intimidation, threats or violation of the dignity of a family member by blackmail or other form of coercion;
- 4) physical assault on a family member by another family member, whether or not there is actual bodily injury;
- 5) verbal abuse, obscene language and other severe harassment against one family member by another;
- 6) sexual harassment and harassment of a family member, as defined in the article of the Law on Equality of Bosnia and Herzegovina;
- 7) harassment and other forms of harassment of a family member;
- 8) damage and destruction of common property or an attempt to destroy it;
- 9) lack of proper care for a family member or failure to help and protect the family when required by law and morality, and where such failure to act could lead to physical, psychological or socio-economic danger for that family member [2].

According to the Albanian Law on Measures to Combat Domestic Violence of December 18, 2006, domestic violence is any act or omission that violates the physical, moral, psychological, sexual, social and economic integrity of a person who is or has been in a family relationship.

This law protects the following groups of people from violence: spouses or cohabitants, ex-spouses or former co-residents; brothers, sisters, relatives in the direct line, including foster parents and children; spouses or cohabitants of

brothers, sisters, relatives in the direct line, including foster parents and children; direct family members, parents and adopted children of one of the spouses or cohabitants; children of one of the spouses or cohabitants [3].

According to the Law of Georgia "On the Cessation of Domestic Violence, Protection and Assistance to Victims of Domestic Violence", domestic violence involves the violation of one family member's constitutional rights and freedoms by another through physical, psychological, economic, sexual violence or coercion. Within the meaning of this law, family members include mothers, parents, grandparents, spouses, children (stepson, stepdaughter), foster children, foster family (adoptive mother, foster father), grandchildren, sisters, brothers, parents of spouses, sons-in-law, daughters-in-law, as well as former spouses, persons in an unregistered marriage, members of their families, guardians [4].

Bulgarian law defines domestic violence as acts of physical, psychological, sexual, emotional or other nature and the experience of such violence, forced restriction of privacy, personal liberty and personal rights committed against a person with whom the offender has a family relationship or actual cohabitation [5].

In Austria, the Law on Protection from Domestic Violence treats domestic violence as any unlawful physical assault, deterioration of health or encroachment on another's intent, regardless of whether the act takes place within or outside the common households [6].

Polish Law on Combating Domestic Violence defines domestic violence as a single or repeated intentional act or omission that violates the personal rights of individuals, in particular exposing them to the risk of loss of life and health, encroachment on their dignity, bodily integrity, freedom, including sexual freedom, which harms physical or mental health, as well as suffering and moral harm to people affected by violence [7].

In 2021, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland passed the Domestic Violence Act, which also defines domestic violence. This definition

states that behavior is offensive if it involves “physical or sexual violence; violent or threatening behavior; controlled or coercive behavior; economic abuse; or psychological, emotional or other violence”.

For such behavior to qualify as domestic violence, it must be between two people who are at least 16 years old and who are "personally related" to each other. A relationship is considered a "personal relationship" if both parties are or were: married or civil partners to each other; engaged; in intimate relationships with each other; the child's parents; relatives [8].

Under domestic violence, German law refers to the use of violence between people living in a common union on the basis of mutual care and support. This definition also includes violence between partners and ex-partners, which is specifically called "domestic violence". The term domestic violence covers not only aggression between a man and a woman, but also violence against children, parents, siblings [9].

The following forms of domestic violence are distinguished in German law enforcement practice: physical, sexual, psychological, social, and economic. At the same time, social violence means restrictions in a person's social life, such as prohibition or strict control of the family over external contacts, blocking or prohibition of communication with other people [10].

The Law of Ukraine "On Prevention and Counteraction to Domestic Violence" № 2229-VIII of December 7, 2017 regulates the term "domestic violence" as an act (action or omission) of physical, sexual, psychological or economic violence committed in the family or within places of residence either between relatives, or between former or current spouses, or between other persons who live together (lived) in one family, but are not (were not) in a family relationship or married to each other, regardless of whether the person who committed domestic violence lives (lived) in the same place as the victim, as well as the threat of committing such acts [11].

With the entry into force of this law, acts of violence against a person involving physical, economic, psychological and sexual violence have been renamed from "family violence" to "domestic violence". The indicated approach of the legislator is unjustified, since the place of the commission of violent acts is not fundamental, but the person of the offender and the victim.

An analysis of European law shows that, despite the various definitions of violence, domestic violence or family violence is generally understood as an act (action or omission) of causing physical, psychological, economic or sexual violence. At the same time, the subject of domestic violence is limited to persons who are or have been family members.

References:

1. *Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence*. URL: <http://surl.li/bfccq> (date of access: 07.02.2022).
2. *A decree on the proclamation of the law on protection from domestic violence*. URL: <http://surl.li/bhrzm> (date of access: 07.02.2022).
3. *On measures against violence in family relation: law republic of albania the parliament No. 9669 of 18.12.2006*. URL: <http://surl.li/bhrzo> (date of access: 07.02.2022).
4. *On suppression of domestic violence, protection and assistance to victims of domestic violence: Law of Georgia of 25.05.2006*. URL: <http://surl.li/bhrzs> (date of access: 07.02.2022).
5. *За защита от домашното насилие: Закон Република България от 22.12.2009 г. Българският правен портал*. URL: <https://inlnk.ru/ZZ8Gda> (date of access: 07.02.2022).
6. *Greater Protection in Cases of Domestic Violence. Information on the Act on Protection Against Violence*. URL: <https://inlnk.ru/n0d714> (date of access: 07.02.2022).
7. *Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r.* URL: <https://inlnk.ru/NDBGan> (date of access: 07.02.2022).
8. *Domestic Abuse Act 2021*. URL: <https://inlnk.ru/JjeAga>. (date of access: 07.02.2022).
9. *Häusliche Gewalt*. URL: <https://inlnk.ru/DByZV2> (date of access: 07.02.2022).
10. *Halai, O., Halai, V., Golovko, L. (2014). International experience in preventing and combating domestic violence: a monograph. K. : KNT, 160 p.*
11. *On Prevention and Counteraction to Domestic Violence: Law of Ukraine of December 7, 2017 № 2229-VIII*. URL: [http:// https://inlnk.ru/5715My](http://https://inlnk.ru/5715My) (date of access: 07.02.2022).

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ; ПОЛІТОЛОГІЯ

Родченко Л. М.

*Доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного адміністрування Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
м. Київ, Україна*

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В
КРАЇНАХ ЄС І АСЕАН: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ**

Глибокі перетворення у всіх сферах суспільного життя, подальша демократизація суспільства, національне відродження України зумовили необхідність докорінного перегляду підходів до державного управління. Побудова незалежної демократичної держави та світові інтеграційні процеси потребують створення якісно нової системи управління, враховуючи як реалії сучасного життя і перспективи соціально-економічного розвитку, так і досвід управління в розвинутих країнах світу та вітчизняний історичний досвід. Специфікою державного управління є насамперед унікальність об'єкта, яким виступає суспільство в цілому; монопольний характер на встановлення норм права: значний вплив політичних, а подекуди й суб'єктивних факторів на рішення органів управління державою [1, с. 5].

Україна з моменту встановлення незалежності знаходиться в процесі формування демократичної політичної системи. В той самий час, враховуючи реалії сьогодення, колишні градації змінюються, відбувається взаємне сприйняття різних моделей, переплетення елементів різних форм, зокрема, виникають змішані форми правління. Створення таких форм відображає певні тенденції сучасного розвитку державного управління. У зв'язку з цим великого значення набуває вивчення форми правління Асоціацією держав Південно-Східної Азії, досвід якої може бути

використаний у процесі розвитку державного управління України [2, с. 105].

Розвиток системи державного управління України та її складників висвітлювали такі вітчизняні науковці, як: В. Авер'янов, О. Антонова, С. Вировий, І. Грицяк, В. Малиновський, О. Оболенський, С. Серьогін, Г. Ситник та ін.; а також закордонні вчені: В. Парсонс, Г. Колбеч, А. Сміт, Дж. Мілл, В. Данн, Л. Пал, П. Браун, Л. Ганн та ін.

Відомо, що система державного управління – складне поняття, змістове наповнення якого зводиться до таких основних елементів, як: а) суб'єкти управління, тобто органи виконавчої влади; б) об'єкти управління, тобто сфери та галузі суспільного життя, що перебувають під організуючим впливом держави; в) управлінська діяльність, тобто певного роду суспільні відносини, через які реалізуються численні прямі та зворотні зв'язки між суб'єктами і об'єктами управління [3, с. 54].

Система державного управління в Україні не відповідає потребам держави у проведенні комплексних реформ у різних сферах державної політики та її європейському вибору, а також європейським стандартам належного управління державою.

Належне врядування є одним з основних факторів конкурентоспроможності держави, розвитку її економіки та передумовою європейської інтеграції. Для забезпечення ефективної діяльності Кабінету Міністрів України щодо формування державної політики у різних сферах необхідно створити професійну, результативну, ефективну та підзвітну систему центральних органів виконавчої влади. Зниження адміністративного навантаження на суб'єктів господарювання, покращення якості надання адміністративних послуг, забезпечення законності та передбачуваності адміністративних дій підвищує позиції держави у міжнародних рейтингах, а також має велике значення для підвищення рівня довіри громадян та бізнесу до держави [4, с. 2].

Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, розроблена Стратегія реформування державного управління України на 2022-2025 роки, яка ґрунтується на спільних цінностях, а саме: дотриманні демократичних принципів, верховенстві права, належному врядуванні. У статті 3 Угоди про асоціацію належне врядування визначається як один з основних принципів для посилення відносин між сторонами. Україна продовжуватиме політичні, соціально-економічні, законодавчі та інституційні реформи, необхідні для ефективного реалізації Угоди про асоціацію [4, с. 3].

Список використаних джерел:

1. *Державне управління в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України: історія, теорія, методологія (Моніторинг наукових досліджень і розробок): Навчальний посібник. Ужгород: Ліра, 2007. 343 с. (Серія: «Євроінтеграція: український вимір». Вип.2).*
2. *Шевченко А. Система управління Асоціацією держав Південно-Східної Азії. The Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1/2018. С. 105.*
3. *Акімов О. Формування владних повноважень суб'єктів правовідносин у публічному управлінні: системогенезний підхід. Public Administration and Local Government, 2019, issue 3(42). С. 54*
4. *Стратегія реформування державного управління України на 2022-2025 роки. URL: https://api.par.in.ua/uploads/progress_report/file_uk/26/pars-2022-2025-ukr.pdf (дата звернення 14.02.2022).*

Родченко І. Ю.

*кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного адміністрування Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
м. Київ, Україна*

**РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ САМОВПОРЯДКУВАННЯ В СИСТЕМІ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Місцеве самоврядування - багатогранне та комплексне політико-правове явище, яке може характеризуватися різнобічно. Аналіз Конституції України 1996 року дозволяє зробити висновок, що місцеве самоврядування як об'єкт конституційно-правового регулювання виступає в якості:

- по-перше, відповідної засади конституційного ладу України;
- по-друге, специфічної форми народовладдя;
- по-третє, права жителів відповідної територіальної одиниці (територіальної громади) на самостійне вирішення питань місцевого значення. Місцеве самоврядування як засада конституційного ладу виступає одним із найважливіших принципів організації і функціонування влади в суспільстві та державі та є необхідним атрибутом будь-якого демократичного ладу. У ст. 2 Європейської Хартії місцевого самоврядування проголошується: «Принцип місцевого самоврядування повинен бути визнаний у законодавстві країни і, по можливості, у Конституції країни» [1, с. 31-32].

Наявність досконалих механізмів державного управління асекурує цілеспрямоване, скоординоване та раціональне управління соціальними та економічними процесами в країні, належний рівень організаційно-управлінського впливу на розвиток усіх сфер життя держави, стійку підтримку дій органів державної влади з боку різних верств населення.

Тематику поняття механізмів державного управління та їх практичне значення досліджує значна кількість науковців. Зокрема: В. Я. Малиновський, Г. В. Атаманчук, Г. В. Ортіна, І. Г. Юник, І. В. Ярмолинська, Л. Приходченко, М. І. Карпа, О. В. Сизоненко, О. В. Федорчак, О. Г. Сидорчук, О. Д. Лазор, О. М. Стельмах, О. Я. Лазор, П. І. Надолішній, Р. М. Рудніцька, які присвячують свої наукові праці аналізу деяких аспектів механізмів державного управління сучасної державної служби України та їх практичне значення в рамках глобалізаційних процесів, які вплинули на розвиток та становлення державної служби та її політичну діяльність [2, с. 78].

Україна – одна з найбільших європейських країн як за чисельністю населення, так і за територією, тому необхідно усвідомлювати, що розпочатий у 2015 році процес децентралізації повноважень та ресурсів ще далекий від завершення. Децентралізація є динамічним процесом, у якому держава повинна реагувати на зміну економічної, політичної, соціальної, гуманітарної ситуації, адаптувати управлінські підходи та принципи [3].

У процесі реформування керівництво держави й усе суспільство повинні опиратися на накопичений світовий досвід децентралізації. Йдеться не про неосмілене імпортування певних моделей, а про виважену й усвідомлену власну політику, з урахуванням соціально-економічних можливостей держави, культурно-історичного контексту розвитку українського суспільства, територіальних, географічних, кліматичних та багато інших чинників [3].

«Завдяки реформі місцевого самоврядування, усі проблеми жителів громад вирішуються на місцевому рівні. Влада громади має розв'язувати всі питання, має на це повноваження, відповідні кошти та несе за них відповідальність. Тому жителі громад повинні отримати ефективні механізми і можливості для впливу на прийняття рішень органів місцевого самоврядування. Одне із завдань децентралізації – вдосконалення форматів

залучення жителів до прийняття управлінських рішень місцевого значення. Із цією метою ми напрацьовуємо відповідні механізми, які мають бути закріплені у законодавстві», – підкреслив Міністр розвитку громад та територій України Олексій Чернишов [4].

Список використаних джерел:

1. *Парламентські процедури. Посібник для депутатів місцевих рад та активістів громад.* URL: <http://ipo.org.ua/wp-content/uploads/2015/06/web2.pdf> (дата звернення – 14.02.2022).
2. Гончарук О. Б., Савичук Н. О. *Поняття механізмів державного управління та їх практичне значення. Інвестиції: практика та досвід.* 2021. № 7. С. 77–83. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.7.77
3. Венцель В. *Європейська система місцевого самоврядування та український контекст.* URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14397> (дата звернення 14.02.2022).
4. Олексій Чернишов: *Реформа місцевого самоврядування – це про людей та їхню можливість впливати на рішення громади.* URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/oleksij-chernyshov-reforma-miszevogo-samovryaduvannya-cze-pro-lyudej-ta-yihnyu-mozhlyvist-vplyvatu-na-rishennya-gromady/> (дата звернення – 14.02.2022)

Усаченко О. О.

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного адміністрування Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОБОРОННОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Мета державного регулювання розвитку оборонної промисловості стосунків – задоволення державних (публічних) інтересів із забезпечення безпеки держави. Розвиток оборонної промисловості входить до складу державного сектору економіки, є особливим об'єктом державної власності і в цій ролі піддається державному регулюванню (управлінню) з боку уповноважених органів державної влади [1, с. 133].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що дослідженню ролі та місця сектору безпеки і оборони в українському суспільстві та процесу демократизації розвитку оборонної промисловості приділялась увага в роботах С. І. Білокопя, І. В. Білана, О. Ф. Белова, В. П. Горбуліна, В. В. Говорухи, А. С. Гриценка, А. В. Єрмолаєва, А. Б. Качинського, В. А. Ліпкана, О. В. Литвиненка, І. І. Мусієнка, О. В. Полторакова, Л. В. Полякова, В. М. Рижих, А. І. Семенченка, М. В. Сіцінської, М. В. Сунгуровського, І. А. Храбана та інших.

Деякі аспекти практики реалізації механізмів парламентського контролю над сектором безпеки, здійснення демократичного контролю за діяльністю формування державного оборонного замовлення були предметом окремого розгляду зарубіжних науковців, серед яких необхідно виділити таких учених, як Х. Борн, О.А. Бабанов, О.Г. Волеводз, І. Коул, К. Кинцельбах, С. Ланн, І. Лей, Ф. Флурі, С.Ф. Хантінгтон та інші.

Державне регулювання розвитку оборонної промисловості стосунків часто трактується як міра втручання держави в економічне життя [2, с. 35]. Державне регулювання передбачає:

– формування організаційно-економічних структур, що забезпечують суворий контроль за дотриманням норм регламентації господарської поведінки суб'єктів ринку і обслуговуючих господарських відносин;

– вироблення соціально-економічної політики, визначення та результативне застосування механізмів її реалізації – власне регулювання соціально-економічних процесів.

Зазвичай розрізняють пряме і непряме державне регулювання економіки. При цьому до методів прямого державного регулювання економіки в економічній літературі відносять державне підприємництво. Непряме державне регулювання економіки полягає у використанні різних методів впливу на неї: зміни обсягу грошової маси, що перебуває в обігу; зміни валютного курсу; перегляду податкової політики тощо. Пряме державне управління поширюється на об'єкти державної власності та полягає в можливості безпосереднього керуючого впливу на ці об'єкти і процеси, протікають в них, із боку державних органів управління, що володіють відповідними повноваженнями [3, с. 55].

Організаційно-правові механізми державного регулювання оборонною промисловістю можна розглядати у двох аспектах:

1. Управління розвитком оборонної промисловості як об'єктом державної власності, інакше кажучи, як частиною державного господарства.

2. Управління розвитком оборонної промисловості, що входить у державний сектор економіки галузевим промисловим комплексом, який складається з підприємств, перед якими стоїть єдине завдання – забезпечення обороноздатності держави.

Роль відомчого регулювання в системі нормативно-правового регулювання правовідносин у сфері оборонної промисловості зводиться в

принципі до реалізації державними органами виконавчої влади повноважень власника майна оборонної промисловості від імені України і вирішення організаційних питань. Забезпечення функціонування оборонного виробництва в Україні належить до повноважень Уряду, і більшість рішень, що стосуються діяльності підприємств оборонної промисловості, закріплені в постановах Уряду України, прийнятих на основі відповідних законів України. На відомчому рівні здійснюється регулювання найменш важливих питань, а також видання індивідуальних нормативно-правових актів у межах управління конкретним підприємством оборонної промисловості.

Список використаних джерел:

1. Усаченко О. О. *Організація нормативно-правового регулювання розвитку оборонної промисловості. Механізми державного управління. Публічне управління та митне адміністрування*, № 3 (22), 2019. DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2019-3-131-136>
2. *Катастрофы и общество : монография / Ю. Л. Воробьев, Г. Г. Малинецкий, В. И. Осипов и др. ; М-во Рос. Федерации по делам гражд. обороны, чрезвычайн. ситуациям и ликвидации последствий стихийн. бедствий. Москва : Контакт-Культура, 2000. 331 с*
3. Супотницький М. В. *Забытая химическая война 1915–1918 гг. III. Применение химического оружия в операциях Первой мировой войны. Офицеры*. 2010. № 5 (49). С. 54–59.

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА
ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

Zaiats Y. I.

postgraduate, Lviv University of Trade and Economics, Ukraine

Popovich N. I.

PhD, Lviv University of Trade and Economics, Ukraine

Bednarchuk M. S.

*PhD, Professor, Lviv Research Forensic Centre
of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Ukraine*

**CONSTRUCTION OF THE CLASSIFICATION OF THE SHOE RANGE
FOR THE NEEDS OF FORENSIC EXAMINATION**

Today there are a large number of classifications of consumer goods [1]. These systems are built on different foundations and pursue different goals. But there is still no classification system, for example, footwear, which is built on the needs of the consumer of this product and, at the same time, organically combined with modern conditions of production and trade, allows the use of modern computer technology and forecast new products, corresponds to modern principles of anthropocentrism, on the one hand, and suitable for the needs of forensic examination of goods, on the other hand.

After the collapse of the communist system in the newly formed states, commodity scientists pay due attention to the problems of developing a classification of consumer goods in a market economy for the needs of different branches of science. In particular, commodity experts have studied these problems in Ukraine: Tetyana Artyukh, Lyudmyla Baidakova, Ivan Halyk, Mykola Kushnir, Natalia Omelchenko, Olena Pakholiuk, Bohdan Semak Sr., Olena Sydorenko. But

these and other authors did not attempt to combine the principles of construction of the classification of a particular group of goods with the needs of consumers of these goods [2] and the needs of examination of goods, in particular – judicial. This approach deserves attention primarily for the reason that the consumer chooses each product based on their own needs, which, in turn, are formed by a significant number of factors. And these factors, in turn, are decisive in determining the market value of goods in forensic science.

Prove the feasibility and show the possibility of building a classification of the range of shoes based on consumer needs and reveal the benefits of this approach.

Shoes, like other goods, are designed and manufactured to meet certain needs of people. These needs are expressed in the form of desires, aspirations, hobbies, which characterize the state of needs of the subject. Based on the needs, an evaluative attitude to the product as a consumer value is formed.

Valuation is a means of realizing the significance (importance, role) of a thing for human activity, meeting its needs. Focusing on certain things as values arises as a result of their prior awareness and recognition of the need to take them, taking into account not only their needs but also their capabilities. At the same time, the values remain the same in case of legal (purchase) or illegal (theft) possession.

The peculiarities of the functional (significant to the lawful or unlawful activities of the entity) reflection of the objective world is that the person reflects the features of the object that are important for him. Selectivity and, as a consequence, incompleteness of the image is a very important manifestation of the activity of reflection [2].

Selectivity is determined by the way of life of the subject, the direction of his professional activity, social living conditions, position in society. Professional orientation affects the list of properties that are displayed, their selection, the ability to differentiate the properties of the object.

The separation of the defining properties of the product is aimed at providing the most favorable conditions for successful practical activities of the entity in accordance with its needs and interests, goals and objectives of its activities.

In the most generalized form, the results of activities are expressed by certain indicators that act as targets. When purchasing a product, the buyer aims to meet their needs, which depend on the conditions of his life and determine the motives for his choice. Therefore, the goods expert must clearly know these indicators and improve such knowledge.

For trade, the target indicators are often the planned volume of trade, and the main indicator is the price of goods.

For the practical activity of the shoe manufacturer, the leading role is played by other indicators – equipment, technological processes and materials used in production. Signs that determine the consumer value of shoes (value for the consumer of shoes) are accepted only because the company as a target indicator also often has a planned volume of sales. To achieve this goal, the manufacturer is forced to deal with issues of quality and range of goods. A similar process occurs in trade. A specialist in the examination of goods must accumulate relevant knowledge.

The divergence of the goals of the subjects leads to a mismatch between the structure of the range of goods offered on the market, on the one hand, and the demand for these goods and the real needs for them – on the other hand [3]. The source of these contradictions is the dual nature of the product, in which the consumer is interested in consumer value, and all others – value. On the other hand, the value is also of interest to the forensic expert, as his task is often to determine the market value of the object of examination [4].

This discrepancy of goals affects the classification of the range of goods, including footwear, which, in particular, can be seen in the example of current classifications and their hierarchy.

If the primary goals are production, then such work is not required at all, because the existing classifications (set out in standards, price lists, catalogs of manufacturers, etc.) are fully suitable for industry, as they fully reflect the pricing characteristics that interest them.

If we accept the goals of the consumer and his needs as primary, then the classification must establish a hierarchy of features that characterize the most important consumer properties of the product, to implement these goals in the classification itself. It is clear that in this approach, the hierarchy of classification features should be based on a hierarchy of needs.

In developing the classification of the shoe range, we proceed from the highest goal of social production in the civilized world – the maximum possible satisfaction of material and spiritual needs of society, as often written in policy documents of the legislature and executive, parties and even constitutions.

At the same time, the unity and interdependence of consumers and production does not allow to absolutize any of these parties.

Therefore, the classification must take into account both the features that reflect human needs and features that characterize the ways to meet these needs, taking into account the possibilities of production.

The main criterion for the optimality of the range of any group of goods - its compliance with a certain set of existing and projected needs.

Opportunities to optimize the range for trade and its evaluation in expert activities appear when its classification is based on characteristics that are ranked on the basis of a hierarchy of needs.

It is clear that the classification of goods plays an important role in solving the problems of the fullest satisfaction of human needs, including the satisfaction of the need for objective evaluation of the goods for the needs of forensic examination. An integrated approach [2] to solving these problems requires a single classification of the range at all stages of the product life cycle: planning, design, production, distribution, sales, consumption. On the other hand, the

classification of goods, built on the principles of an integrated approach, most fully guarantees an objective assessment of the goods.

It is extremely important that the classification is organically linked to the coding of goods, which will allow to use for the management of the range and its evaluation of the appropriate modern computer base.

Thus, a scientifically sound classification based on the above principles

a) will effectively promote: purposeful and reasonable formation of the range of each group of goods for a certain geographical region and contingent of consumers; development of assortment models; compilation of optimal lists of goods by types of trade enterprises; proper organization of trade.

b) allows you to predict and manufacture new products (products with new consumer properties);

c) has an objective basis to become the basis for the development and standardization of requirements for the consumer properties of goods, taking into account the needs of people;

d) allows for a full and objective examination of the goods that are the subject of forensic examination, to optimize the process of such research and, consequently, to improve the quality of compliance with the relevant requirements of applicable law [4].

References:

1. Zhuk Yu. T., Zhuk V. A. (2009) *Theoretical foundations of commodity science*. Lviv : Kompakt-LV [in Ukrainian].

2. Kushnir M. K. (2002) *Metodolohichni osnovy systemnoho pidkhodu yak metodu tovaroznavstva*. Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi komertsii akademii [in Ukrainian].

3. Bednarchuk M. S. (2009) *Commodity aspects of the formation of the national footwear market: monohrafiia*. Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi komertsii akademii [in Ukrainian].

4. *About forensic examination. Law of Ukraine (1994)*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>. [in Ukrainian].

Ромашко С. В.

завідувач сектору автотехнічних досліджень відділу автотехнічних досліджень та криміналістичного дослідження транспортних засобів Черкаського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

Юрчик О. М.

старший судовий експерт сектору автотехнічних досліджень відділу автотехнічних досліджень та криміналістичного дослідження транспортних засобів Черкаського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

КОМПЕТЕНЦІЯ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА - АВТОТЕХНІКА ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА В СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ

У процесі розслідування злочинів пов'язаних з порушенням правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів досить часто виникає необхідність у допомозі експерта - автотехніка, висновки якого зрештою стануть чи не найголовнішими для слідчого та суду. Залучення експерта та проведення судової експертизи є однією із важливих форм використання спеціальних знань у судочинстві. Практика розслідування ДТП, свідчить, що у зв'язку із специфічністю даної категорії кримінальних справ, одним з основних джерел доказів по ним є висновок автотехнічної експертизи. У справах про дорожньо-транспортні пригоди слідчий проводить аналіз усіх матеріалів справи та встановлює наявність чи відсутність в діях водія складу злочину. Аналізуючи дії особи, яка керує транспортним засобом, слідчий крім правової сторони розглядає і технічну сторону дій водія. У більшості випадків результати технічного аналізу, у подальшому, дають можливість слідчому дати правову оцінку діям водія. В процесі дослідження слідчим (судом) технічної сторони дій водія

транспортного засобу виникає необхідність у призначенні судової автотехнічної експертизи. Дати спеціальні (технічні) пояснення даній події може лише автотехнічна експертиза. Саме технічна сторона оцінки дій водія транспортного засобу, у рамках проведення судової автотехнічної експертизи, і є компетенцією експерта – автотехніка. Під компетенцією експерта – автотехніка розуміють його знання і досвід в галузі теорії та методики експертизи, а також коло повноважень, наданих йому законом, та питань, які він може вирішувати на основі своїх спеціальних пізнань. В компетенцію судового експерта - автотехніка входить дослідження технічного стану транспортних засобів, які були учасниками дорожньо-транспортної пригоди; обстановки на місці дорожньо-транспортної пригоди; дій учасників дорожньо-транспортної пригоди, процесу (механізму) дорожньо-транспортної пригоди або окремих його стадій, а також визначення технічної можливості уникнення дорожньо-транспортної пригоди. Дослідження технічного стану причетних до пригоди транспортних засобів проводиться з метою встановлення: стану елементів рульового керування, ходової частини, освітлювальних приладів та гальмової системи транспортного засобу до моменту виникнення дорожньо-транспортної пригоди; причин та часу виникнення технічних несправностей; можливість виявлення технічної несправності до моменту виникнення дорожньо-транспортної пригоди; причинного зв'язку між виявленою технічною несправністю транспортного засобу та фактом виникнення дорожньо-транспортної пригоди; технічної можливості уникнення пригоди при відповідному технічному стані транспортного засобу; обставини, пов'язані з технічним станом транспортного засобу, які сприяли чи могли сприяти виникненню дорожньо-транспортної пригоди. Головна задача експерта - автотехніка, який виконує судову експертизу технічного стану транспортного засобу встановити технічний стан транспортного засобу чи його елементів до моменту дорожньо-транспортної пригоди, виявити деталь

(вузол, елемент), які призвели до відмови, а також визначити причини та час виникнення відмови, причинного зв'язку між виявленою технічною несправністю транспортного засобу та фактом виникнення дорожньо-транспортної пригоди. Дослідження обстановки на місці дорожньо-транспортної пригоди проводиться з метою встановлення та уточнення: значення коефіцієнтів, характеризуючих рух транспортних засобів та інших об'єктів на місці дорожньо-транспортної пригоди (коефіцієнт зчеплення, коефіцієнт кочення та ін.); траєкторії руху транспортних засобів до та після дорожньо-транспортної пригоди; умови видимості та оглядовості з місця водія з урахуванням даних про дорожню обстановку в момент дорожньо-транспортної пригоди; обставини, пов'язані з дорожньою обстановкою до дорожньо-транспортної пригоди, які сприяли чи могли сприяти її настанню. Обстановку на місці дорожньо-транспортної пригоди експерт – автотехнік досліджує, щоб встановити параметри, які характеризують рух транспортних засобів чи інших об'єктів в районі дорожньо-транспортної пригоди (ширину проїзної частини та узбіч, коефіцієнти щеплення шин з дорожнім покриттям та опір коченню, ухил дороги, радіус заокруглення, засоби організації дорожнього руху). В процесі дослідження визначають траєкторії руху транспортних засобів, умови видимості та оглядовості, а також інші обставини, які сприяли чи могли сприяти дорожньо-транспортній пригоді. Під час проведення розрахунків, при дослідженні питань пов'язаних із визначенням технічної можливості водієм уникнути дорожньо-транспортної пригоди, визначенні швидкості руху транспортного засобу тощо, експерт – автотехнік використовує коефіцієнти, що характеризують рух транспортних засобів на місці дорожньо-транспортної пригоди при відповідних умовах (коефіцієнт зчеплення, коефіцієнт кочення та ін.). Експерт – автотехнік може визначити момент, коли відповідний об'єкт перестає обмежувати оглядовість і водій отримує можливість побачити пішохода чи транспортний засіб. Оглядовість для водія визначається розташуванням обмежуючих її

перешкод та транспортного засобу, їх формою та розмірами, особливостями об'єкта, що створює небезпеку для руху, особливостями розташування водія в транспортному засобі та його антропометричних даних. Врахувати всі ці дані експерту - автотехніку не завжди можливо, тому для об'єктивного встановлення оглядовості доцільне проведення слідчого експерименту. Дослідження дій учасників дорожньо-транспортної пригоди проводиться з метою встановлення: як вони повинні були діяти в даній ситуації у відповідності до технічних вимог правил безпеки руху та експлуатації транспорту; технічної сторони причинного зв'язку між діями учасників дорожньо-транспортної пригоди, встановлених як слідчим (судом), так і експертом, та настання конкретного факту дорожньо-транспортної пригоди у випадках, коли встановлення такого зв'язку потребує спеціальних пізнань експерта - автотехніка. При встановлених слідчим (судом) обставинах, пов'язаних з дорожньою обстановкою на момент виникнення дорожньо-транспортної пригоди, експерт – автотехнік, з урахуванням технічних пізнань, вирішує питання як, з технічної точки зору, повинні були діяти учасники даної пригоди у відповідності до технічних вимог Правил дорожнього руху України та експлуатації транспорту. При цьому для вирішення питань стосовно дій пішоходів, спеціальних (технічних) пізнань в галузі автотехнічних досліджень не потрібно та слідчий або суд самостійно в змозі їх вирішити у відповідності до вимог Правил дорожнього руху України. Питання причинного зв'язку між діями учасників дорожньо-транспортної пригоди, встановлених як слідчим (судом), так і експертом, та настання конкретного факту дорожньо-транспортної пригоди, експерт – автотехнік вирішує лише в тому випадку, коли встановлення такого зв'язку потребує спеціальних пізнань експерта – автотехніка. Якщо дорожньо-транспортна пригода сталася на технічно справному транспортному засобі в задовільних дорожніх умовах при відсутності зовнішніх факторів, що спонукали водія екстрено виконувати ті чи інші норми Правил дорожнього

руху України, тобто розвиток ситуації повністю визначався обраним водієм на свій розсуд рішенням та його реалізацією в робочому режимі, або неспроможністю водія по тим чи іншим причинам виконати необхідні прийоми керування транспортним засобом, тому відповідь на поставлене питання не потребує спеціальних (технічних) пізнань в галузі автотехніки та слідчий або суд самостійно в змозі визначити фактори, що призвели до даної дорожньо-транспортної пригоди. Дослідження механізму дорожньо-транспортної пригоди або окремих її елементів проводиться з метою встановлення: напрямку дій сил між двома транспортними засобами, які зіткнулися; швидкості руху транспортних засобів; гальмівного та зупиночного шляху; взаємного розташування транспортних засобів в різні моменти дорожньо-транспортної пригоди; технічної можливості уникнення пригоди (наїзду, зіткнення та ін.) в момент розвитку дорожньої ситуації, вказаної слідчим чи судом; часу подолання транспортним засобом визначених ділянок шляху та ін.; моменту, коли водій мав технічну можливість уникнути дорожньо-транспортної пригоди, та розташування перешкоди в цей момент. Експертне дослідження слідів та пошкоджень на транспортних засобах дозволяють встановити процес їх взаємодії при контактуванні. При цьому експерт – автотехнік може вирішити наступні питання: встановлення кута взаємного розташування транспортних засобів в момент зіткнення та визначення точки первинного контактування на транспортних засобах; встановлення напрямку лінії зіткнення; визначення кута зіткнення (кута між напрямками руху транспортних засобів перед зіткненням). При вирішенні питань поставлених перед експертом – автотехніком під час виконання експертизи обставин та механізму дорожньо-транспортної пригоди важливе значення має встановлення моменту виникнення небезпеки для руху водію транспортного засобу. Моментом виникнення небезпеки визначається початок необхідних дій водія по уникненню дорожньо-транспортної пригоди. Експерт – автотехнік може

визначити момент виникнення небезпеки для руху, якщо для цього необхідні спеціальні знання для проведення відповідних розрахунків, моделювання та експерименту. В даний момент від водія вимагається прийняття екстрених заходів для запобігання дорожньо-транспортної пригоди. Як правило, момент виникнення небезпеки для руху встановлюється слідчим чи судом і зазначається у постанові (ухвалі) про призначення експертизи. У випадку, якщо у постанові (ухвалі) про призначення експертизи момент виникнення небезпеки для руху не зазначений, то експерт – автотехнік має право виходячи із аналізу дорожньо-транспортної ситуації встановити його самостійно. Якщо експерт – автотехнік вважає, що небезпека для руху виникла не в той момент, який вказаний в постанові (ухвалі) про призначення експертизи, він має право мотивувати свою незгоду з позицією слідчого (суду) і викласти два варіанта вирішення поставленого питання. Також перед експертом можуть ставитися інші питання пов'язані з безпекою руху та експлуатацією транспортних засобів. При цьому експерт - автотехнік не має права вирішувати питання, які відносяться до правової оцінки дій водія та інших учасників дорожнього руху, вирішувати питання хто з учасників дорожнього руху порушив вимоги Правил дорожнього руху України та винуватий у виникненні даної дорожньо-транспортної пригоди, вирішення питань причинного зв'язку між порушенням правил безпеки руху та наслідками. Експерт – автотехнік визначає технічну сторону причинного зв'язку між діями учасників дорожньо-транспортної пригоди та виникненням пригоди.

Експерт – автотехнік, як учасник кримінального провадження, наділений процесуальним статусом, який виникає з моменту його залучення у провадження. Для здійснення своєї діяльності у кримінальному провадженні, процесуальний закон наділяє експерта правами та обов'язками, які складають основу його процесуального статусу та відрізняють експерта від інших учасників провадження.

Список використаних джерел:

- 1. Закон України «Про судову експертизу».*
- 2. Пределы экспертного исследования дорожно-транспортного происшествия. Киев. 1980 – 120 с.*
- 3. Можливості використання спеціальних знань при розслідуванні дорожньо-транспортних пригод / Авт.-уклад. С. О. Шевцов. — Х.: СПД-ФО Мальцев О.В., 2005. — 308 с.*

Соколова А. Д.

*Головний судовий експерт сектору молекулярно-генетичних досліджень
відділу біологічних досліджень та обліку лабораторії матеріалів, речовин і
виробів Дніпропетровського науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС України*

**ПРОБЛЕМА СУБ'ЄКТИВІЗМУ МОРФОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ
ДОСЛІДЖЕННЯ ВОЛОССЯ. КОГНИТИВНІ ВИКРИВЛЕННЯ
МИСЛЕННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ЕКСПЕРТНИХ ПОМИЛОК**

Світова увага вчених в галузі криміналістики та судової експертизи до проблеми суб'єктивізму морфологічних методів, як методів із значним впливом особистості дослідника, обґрунтована доведеними випадками надання хибних висновків.

Публікований 20 квітня 2015 року узагальнюючий звіт Міністерства юстиції США (United States Department of Justice), Федерального бюро розслідувань (Federal Bureau of Investigation, далі – ФБР), проекту «Невинність» (The Innocence Project) та Національної асоціації адвокатів по карним справам (NACDL) містить відомості, про те що висновки судових експертиз аналітиків ФБР за проведеними порівняльними дослідженнями волосся в 90 % містили помилкові ствердження, 26 з 28 агентів ФБР надали хибні висновки. Звіт зосереджений на справах, розглянутих до 2000 року, тобто до того часу, як став можливим аналіз мітохондріальної ДНК (далі – мДНК) волосся. З 268 розглянутих випадків, помилкові свідчення були надані у 257 (96 %), в 35 з цих справ обвинувачених засудили до смертної кари, при цьому помилки були виявлені в 33 (94 %) з них. У 2002 році дослідженням методом ДНК було встановлено, що 11 % волосся, яке збігалось мікроскопічно із контрольними зразками, насправді походить від інших осіб. Нажаль, 9 осіб з числа звинувачених було страчено, 5 – померли за інших обставин, перебуваючи у «камері смертників». Згідно заяви

співдиректора проекту «Невинність» Пітера Нойфельда, отримані результати підтверджують, що спеціалісти ФБР, які проводили мікроскопічне дослідження волосся, допустили розповсюджену систематичну помилку – перебуваючи під присягою, завищили значущість своїх результатів, що призвело до неправдивого підкріплення доводів звинувачення.

До того як аналіз мДНК використовувався для дослідження волосся, прокурори, щоб пов'язати підсудного зі злочином, зазвичай покладалися на мікроскопічне порівняння волосся. У звіті Національної академії наук за 2009 рік «Зміцнення судово-експертної науки у США: шлях уперед» (Strengthening Forensic Science in the United States: A Path Forward) ця практика була визнана «українськ ненадійною» [1]. Проте деякі юрисдикції продовжували використовувати експертизу волосся, вважаючи аналіз мДНК занадто дорогим, трудомістким або недоступним з інших причин. [2].

У зв'язку з існуванням високих ризиків надання хибних висновків, результати експертизи волосся у частині морфологічного порівняння, прийнято відносити до непрямих доказів. Однак, дослідження волосся вважають за доцільним проводити перед аналізом мДНК для виключення об'єктів, що не є волоссям, є волоссям тварин або для виключення частини зразків шляхом порівняння, з метою запобігання витрат високовартісних реактивів [3] та експертчасу на дослідження «порожніх» об'єктів. Отже, у зв'язку із значною кількістю волосся, яке виявляється в ході оглядів місць подій та затребуваністю цього виду дослідження в якості передуючого аналізу мДНК [4], відмовлятися від мікроскопічних методів не доцільно, а їх актуальність в умовах сучасності очевидна.

З метою усунення ризику надання хибних висновків за напрямком «Дослідження волосся» світове співтовариство вчених та практиків в галузях експертології, криміналістики та судової біології проводило роботу з вдосконалення існуючих методів дослідження, їх стандартизації,

автоматизації та фіксації результатів [5]. Однак, на шляху впровадження оптимізації морфологічних методів між науковцями (Президентської ради консультантів з питань науки та технології (The President's Council of Advisors on Science and Technology, PCAST) і практиками виникла дискусія, яка стосувалася, насамперед, специфіки морфологічного дослідження. [6]. Запропоновані академічною наукою способи стандартизації, такі як впровадження статистичної обробки отриманих даних, фіксація результатів досліджень за допомогою фототехнічного обладнання і т.п., були піддані обґрунтованій критиці з боку практикуючих спеціалістів [7, 8]. Тимчасові компромісні рішення знайшли відображення в «Посібнику із передового досвіду мікроскопічного дослідження і порівняння волосся людини та тварин» (2015) (Best practice manual for the microscopic examination and comparison of human and animal hair) [5].

Розглядаючи гносеологію експертної помилки, більшість вчених вказує на «людський фактор», як найпоширеніше джерело неумисних «сумлінних помилок» експертів [9]. Однак, вирішити гостру проблему впливу «людського фактору» на перебіг порівняльного дослідження волосся не вдається і на теперішній час. У суді релевантність цієї експертизи, як окремого різновиду експертиз, залишається низькою.

Оскільки, ідентифікація волосся – це суб'єктивна інтерпретація об'єктивних критеріїв [10], з метою вирішення проблеми сумлінних експертних помилок, необхідно розглянути суб'єктивність сприйняття ознак об'єкта та процес інтерпретації результатів досліджень з точки зору практикуючого спеціаліста, а вже оцінку отриманих відомостей проводити шляхом застосування прийомів академічної науки.

Враховуючи, всі аспекти процесу дослідження волосся, слід зауважити, що мають місце помилки технічного характеру, пов'язані із несправністю або некоректною роботою обладнання чи відсутністю достатнього рівня навичок поводження із ним. Однак, вони не

розповсюджені і досить швидко усуваються, за умови злагодженої співпраці експертів, технічного персоналу, представників метрологічних установ і контролю з боку відповідальних за якість дослідження співробітників.

Фізіологічні особливості особи в більшій мірі впливають на перебіг морфологічного дослідження, ніж налаштування обладнання. Мікроскопічні дослідження морфологічних ознак - це дослідження в основі яких полягає сприйняття органами зору характеристик об'єктів за допомогою оптичних приладів та їх аналізу. Аналіз проводять з урахуванням співставлення встановлених якостей із тими, що відомі досліднику, між собою, а також встановлення таких їх параметрів, яким неможливо надати емпіричних значень (відносний розмір (великий, середній, дрібний), форма утворень, колір та його відтінки (встановлюється за допомогою спеціальних криміналістичних атласів кольорів) і т.д.). Наявність психічних розладів (наприклад, метаморфопсії – викривлення сприйняття розмірів [11, с. 36]) або захворювань зору (астигматизму, діпloidії, дальтонізму і т.п. [12, с. 82]) можуть стати серйозною перешкодою для дослідника. Професійна придатність і можливість осіб з подібними патологіями (вродженого або набутого характеру) займати посаду судового експерта, має бути розглянута спеціальними медичними комісіями.

Однак, на відміну від фізіологічних відхилень, які можуть бути діагностовані лікарями, когнитивні викривлення мислення не є патологією, і, як правило, не усвідомлюються власне індивідумом.

Всесвітньо відомим прикладом впливу когнитивного викривлення, на процес та результати дослідження судової експертизи була справа «Мадридського підричника» (2004). Через невірні висновки дактилоскопічної експертизи, звинувачень та переслідувань зазнала невинувата особа. За результатами проведення службового розслідування, встановлено, що експертам які проводили дослідження, були відомі обставини справи, а саме, про в ході оглядів виявлені предмети релігійного

характеру. Це призвело до упередженості з боку спеціаліста при пошуку співпадінь. Аналітику також стало відомо, що колишній військовослужбовець, чиї відбитки вже були поміщені в відповідну базу, прийняв ісламську віру. Це «підштовхнуло» експерта до думки про його причетність до злочину [13, 14].

Куркін І. О. (2014), аналізуючи деякі приклади експертиз із хибними результатами, наводить когнитивні викривлення, обумовлені евристичними, в якості джерела системних помилок мислення експертів [15].

Вплив когнитивних викривлень мислення судового експерта можливий на різних етапах експертного провадження. На кожному етапі дослідження, до похибок можуть призводити різні типи когнитивних викривлень.

На етапі підготовки до проведення дослідження - випередження, ілюзія контролю, ефект зверхвпевненості, систематична помилка узгодженості, затягування (прокрастинація), недооцінка бездіяльності, розділення упередженість економії часу, помилка планування, ефект першого враження.

На безпосереднє дослідження морфологічних ознак волосся можуть вплинути такі когнитивні викривлення: прискорення, ухил в сторону пошуку інформації, ампліфікація, ефект фокусування, розділення, регулювання, опір, ілюзія кластеризації, семантичне когнитивне викривлення, уявна постійність.

При аналізі результатів досліджень до помилок можуть призвести: ефект контрасту, генералізація приватних випадків, феномен Баадера-Майнхоф («ілюзія приватності»), ефект Данінга – Крюгера, ефект знайомства з об'єктом, викривлення у сприйнятті здійсненого вибору, ефект Фреймінга, потреба в завершенні і перевага цілісності предметів, викривлення у зв'язку з формулюванням закону, ефект першості, помилка «гравця», «помилка того, хто вижив», ефект недавньої аберації близькості, помилка повноти розподілу, стереотипізація, помилка «базового відсотка», функціональна закріпленість, викривлення, пов'язане з селекцією, ефект

«прив'язки», ілюзорна кореляція, відхилення, пов'язане з увагою, хибна пам'ять, ефект рівня обробки.

У сукупності з іншими та окремо етапі формування висновків можуть вплинути викривлення: випередження, ефект Данінга – Крюгера, надання переваги нульовому ризику, викривлення у сприйнятті здійсненого вибору, ефект Фреймінга, затягування (прокрастинація), недооцінка бездіяльності, потреба в завершенні і перевага цілісності предметів, відхилення у бік «статусу кво», ефект «псевдовпевненості», реверсія, викривлення у зв'язку з проекцією, ефект першого враження, помилка «базового відсотка», ефект неоднозначності, ефект «знання минулим числом», відхилення у бік позитивного результату, ефект дезінформації.

При взаємодії з ініціаторами досліджень, колегами, наставником в навчанні, експертами при проведенні комісійних або комплексних експертиз можуть виникати такі когнитивні викривлення: сліпа пляма у відношенні викривлень, ірраціональна ескалація, професійна деформація, ефект повального збільшення (конформізм), супротив, «прокляття знання», потреба в протистоянні, підпорядкування авторитету, формулювання, викривлення на користь своєї групи, ефект егоцентричності, фундаментальна помилка атрибуції, ефект помилкового консенсусу, ефект хибної унікальності, ефект Лейк-Уобегон, викривлення самозвеличення, викривлення у зв'язку з проекцією, викривлення «відомого місця», каскад доступної інформації, «Хоторнський ефект», егоцентричне викривлення, ефект рівня обробки, криптомнезія.

Методами захисту своєї думки при когнитивних викривленнях зазвичай є: ефект очікування спостерігача – неусвідомлене маніпулювання перебігом експерименту для отримання очікуваного результату (ефект Розенталя); селективне сприйняття – сприймання до уваги лише тих фактів, які узгоджуються з очікуваними; помилковість у дусі «влучного стрільця з Техасу» - вибір чи налаштування гіпотези під результати вимірів[16, с.151].

Розповсюдженими когнитивними викривленнями мислення, які здатні вплинути на перебіг та результати судової експертизи волосся є «упередженість підтвердження» (тенденція відшукувати чи інтерпретувати інформацію таким чином, щоб підтвердити концепції, що маються заздалегідь) та «евристика доступності» (оцінка як вірогіднішого того, що доступніше у пам'яті, тобто ухилення у бік відомого) [13, 15].

Враховуючи вищезазначене, в якості альтернативних шляхів вирішення проблеми впливу когнитивних викривлень на перебіг та результати судової експертизи волосся можна запропонувати: навчання експерта проводити декількома різними особами, тим самим уникаючи формування безсуперечного авторитету однієї особи та сприймання його досвіду, як єдиного вірного джерела знань; обмежити обсяг відомостей щодо походження об'єкта дослідження та обставин справи («знеобличення об'єкта»); серед досліджуваних зразків надавати «порожні» об'єкти, в якості негативного контролю; почергово проводити «сліпе дослідження» одних і тих самих об'єктів за участю декількох дослідників у тому числі особи, якій відомі вірні результати; з метою перевірки кваліфікації дослідників навчальні та контрольні дослідження проводити як єдиноосібно, так і комісійно, оцінюючи таким чином здатність особи – дослідника формувати та відстоювати власну думку, здійснювати «командну роботу», адекватно оцінювати свій рівень знань, сприймати обґрунтовану критику та проводити роботу над помилками.

Отже, не дивлячись на низьку релевантність судової експертизи волосся, в якості окремого різновиду експертизи, цей метод не втрачає актуальності. Статистика надання експертами хибних висновків свідчить про недосконалість існуючих методів порівняльного дослідження. Існуючі шляхи вирішення цієї проблеми не відповідають затребуваним вимогам. За результатами аналізу експертної діяльності за напрямком встановлено, що основною причиною виникнення експертних помилок результатів

морфологічних досліджень є значний вплив «людського фактору» – фізіологічних властивостей організму дослідника та ходу його мислення. Когнитивні викривлення мислення дослідника прийнято вважати розповсюдженими причинами надання хибних результатів. З метою зниження ризику впливу когнитивних викривлень мислення на перебіг та результати судової експертизи волосся запропоновано шляхи усунення деяких встановлених чинників, які призводять до їх виникнення.

Список використаних джерел:

1. *Strengthening Forensic Science in the United States: A Path Forward // Committee on Identifying the Needs of the Forensic Sciences Community, National Research Council. URL : <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/grants/228091.pdf>.*
2. *FBI Testimony on Microscopic Hair Analysis Contained Errors in at Least 90 Percent of Cases in Ongoing Review. URL : <https://www.fbi.gov/news/pressrel/press-releases/fbi-testimony-on-microscopic-hair-analysis-contained-errors-in-at-least-90-percent-of-cases-in-ongoing-review>.*
3. *Houck M. M., Budowle B. Correlation of microscopic and mitochondrial DNA hair comparisons, Journal of Forensic Sciences (2002) 47:964-967. URL :: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12353582/>.*
4. *Cary T. Oien Forensic Hair Comparison: Background Information for Interpretation // Forensic science communications v.11, № 2 April, 2009. URL : https://archives.fbi.gov/archives/about-us/lab/forensic-science-communications/fsc/april2009/review/2009_04_review02.htm.*
5. *Best Practice Manual for the Microscopic Examination and Comparison of Human and Animal Hair ENFSI-BPM-THG-03Version 01 - November 2015. URL : https://enfsi.eu/wp-content/uploads/2016/09/5._microscopic_examination_and_comparison_of_human_and___animal_hair_0.pdf.*
6. *Report to the president Forensic Science in Criminal Courts: Ensuring Scientific Validity of Feature-Comparison Methods // Executive Office of the President President's Council of Advisors on Science and Technology / September 2016. URL : https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ostp/PCAST/pcast_forensic_science_report_final.pdf.*
7. *Statistics and Trace Evidence The Tyranny of numbers Max.M. Houck 1999. URL : <https://digitalcommons.usf.edu/>*
8. *Tani Watkins, Richard E. Bisbing, Max Houck and Bonnie Betty The Science of Forensic Hair Comparisons and the Admissibility of Hair Comparison Evidence: Frye and Daubert Considered // Forensic science resources modern microscopy forensic science. URL :*

<https://www.mccrone.com/mm/the-science-of-forensic-hair-comparisons-and-the-admissibility-of-hair-comparison-evidence-frye-and-daubert-considered/>.

9. Россинская Е. Р. Ошибки судебной экспертизы: классификация, выявление, предупреждение // *Союз криминалистов и криминологов*. 2014. №2, С. 132. URL : DOI: 10.7256/2310-8681.2014.1.12831.

10. Douglas W. Deedrick Hairs, Fibers, Crime, and Evidence Part 2: Fiber Evidence // *Forensic science communications* v.2, № 3 April, 2000. URL : <https://archives.fbi.gov/archives/about-us/lab/forensic-science-communications/fsc/july2000/deedric3.htm>

11. *Руководство по психиатрии. В 2х томах. Т1/А.С. Туганов, А.В. Снежневский, Д.Д. Орловская и др., Под ред А.С. Туганова.- М. Медицина, 1999. 712 с.: ил., [2] л.*

12. *Офтальмология. Учебник для вузов / Издательство: Гэотар- Медиа, 2010. 242 стр. ил.*

13. Saul M.Kassin, Itiel E.Dror, Jeff Kukucka *The forensic confirmation bias: Problems, perspectives, and proposed solutions Journal of Applied Research in Memory and Cognition // Volume 2, Issue 1, March 2013, P. 42-52. URL : <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2013.01.001>.*

14. Giannelli, Paul C., «*The 2009 NAS Forensic Science Report: A Literature Review*» (2012). *Faculty Publications*. 99. URL : https://scholarlycommons.law.case.edu/faculty_publications/99.

15. Куркин И.А. Влияние когнитивных искажений на производство судебной экспертизы // *Теория и практика судебной экспертизы*, №4 (36) 2014.

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО;
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Макарчук В. В.

кандидат юридичних наук, асистент

кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківського національного аграрного університету

м. Біла Церква, Україна

**ГРОМАДЯНИН УКРАЇНИ ЯК ОСНОВНИЙ СУБ'ЄКТ НЕДЕРЖАВНОЇ
СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА
ОБОРОНИ**

В сучасних умовах, особливої актуальності набувають питання пов'язані із забезпеченням національної безпеки і оборони держави. За таких умов особливе значення мають правоохоронні органи, що здійснюють захист національних інтересів України; мають гарантувати безпеку особи, суспільства, держави; здійснюють захист суверенітету і територіальної цілісності; забезпечують національну, економічну, інформаційну безпеку держави від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Формування та реалізація в Україні державної політики у сфері національної безпеки і оборони є однією з найголовніших проблем ефективного управління суспільством. Українська політична практика свідчить, що технологія реалізації доктрин, стратегій, концепцій і програм державної політики у сфері національної безпеки і оборони об'єктивно має інтегрувати всі компоненти політичної активності держави і базуватися на ґрунтовних теоретичних засадах та на отриманому історичному досвіді.

Основним суб'єктом недержавної системи забезпечення національної безпеки та оборони є громадяни. Загальна безпека розпочинається з безпеки безпосередньо конкретної особи та зумовлює її активну участь у забезпеченні безпеки і оборони держави від різноманітних загроз.

Конституція України проголосила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. З вищенаведеного виходить, що захист прав і свобод громадян є конституційним обов'язком держави, установ і організацій, та правоохоронних органів в тому числі.

Досліджуючи поняття «національна безпека», нами було встановлено, що даний термін вперше було використано в 1947 році в США у зв'язку з прийняттям однойменного закону, спрямованого на створення та забезпечення атмосфери захисту громадян, суспільства і держави. На території нашої держави це поняття почали застосовувати з 80-х років ХХ ст., коли Україна ще не була незалежною країною та входила до складу СРСР. У той час національна безпека була тотожна державній безпеці й трактувалася як стан захищеності корінних підвалин суспільства, державних інститутів, необхідних для виконання державою своїх функцій з управління загальнозначущими справами суспільства [2, с. 27].

Недержавне управління національною безпекою та обороною України становить собою досить вагому складову. Термін «національна безпека і оборона» увійшов в науковий обіг порівняно недавно.

Так, на законодавчому рівні поняття «національна безпека» визначено в Законі України «Про національну безпеку України». Воно трактується в статті 1 як «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [3]. Також предметами цивільного контролю згідно статті 4 вказаного Закону є: «1) дотримання вимог Конституції і законів України у діяльності органів сектору безпеки і оборони, недопущення їх використання для узурпації

влади, порушення прав і свобод людини і громадянина; 2) зміст і стан реалізації стратегій, доктрин, концепцій, державних програм та планів у сферах національної безпеки і оборони; 3) стан правопорядку в органах сектору безпеки і оборони, їх укомплектованість, оснащеність сучасним озброєнням, військовою і спеціальною технікою, забезпеченість необхідними запасами матеріальних засобів та готовність до виконання завдань за призначенням у мирний час та в особливий період; 4) ефективність використання ресурсів, зокрема бюджетних коштів, органами сектору безпеки і оборони» [3].

Розкриваючи сутність терміну «оборона» слід також виходити із законодавчого визначення вказаного поняття. А саме, в статті 1 Закону України «Про оборону України» оборона України трактується як «система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту» [4].

Реалізація державної політики національної безпеки і оборони держави та участь в ній громадян України базується на таких визначених законодавством принципах як : «1) верховенство права, підзвітність, законність, прозорість та дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосуванням сили; 2) дотримання норм міжнародного права, участь в інтересах України у міжнародних зусиллях з підтримання миру і безпеки, міждержавних системах та механізмах міжнародної колективної безпеки; 3) розвиток сектору безпеки і оборони як основного інструменту реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони» [3].

Безпосередній приклад участі громадянин України, як основного суб'єкту недержавної системи забезпечення національної безпеки та оборони наведено в Законі України «Про участь громадян в охороні

громадського порядку і державного кордону». Так, у статті 1 цього закону зазначено: «Громадяни України відповідно до Конституції України мають право створювати в установленому цим Законом порядку громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, Державній прикордонній службі України та органам виконавчої влади, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних і кримінальних правопорушень, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин. Громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону можуть бути створені на засадах громадської самодіяльності як зведені загони громадських формувань, спеціалізовані загони (групи) сприяння Національній поліції та Державній прикордонній службі України, асоціації громадських формувань тощо» [5].

Таким чином, національна безпека і оборона України забезпечується шляхом проведення виваженої державної політики та активному залученні її громадян як основного суб'єкта недержавної системи забезпечення національної безпеки та оборони. Громадяни України беруть участь у здійсненні демократичного цивільного контролю через членство у відповідних громадських об'єднаннях, органи місцевого самоврядування та особисто.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Пирожков С. Концептуальні підходи до формування системи національної безпеки України. Стратегічна панорама. 2003. № 1. С. 25-32.
3. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>

PLENARY SESSION

4. *Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. №1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>*

5. *Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22.06.2000 р. № 1835-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14#Text>*

Лях Н. В.

*старший викладач кафедри поліцейського права Національної академії
внутрішніх справ, м. Київ, Україна*

ПОЛІЦІЯ ТА ЇЇ МІСЦЕ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ З ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ

Система правоохоронних органів в Україні є достатньо розгалуженою, тому проблема визначення ролі та місця поліції в системі органів з дотримання гендерної рівності, встановлення її повноважень щодо запобігання гендерно обумовленим правопорушенням та їх припинення має принципове наукове і практичне значення.

До ключових ознак Національної поліції України, що визначають її особливий правовий статус, доречно віднести, по-перше, діяльність поліції має переважно виконавчо-розпорядчий характер і орієнтована на здійснення управління певними суспільними відносинами і процесами; по-друге, Національна поліція є центральним органом виконавчої влади; по-третє, Національна поліція є органом сервісного характеру, коли головним призначенням є не виконання карально-репресивних заходів, а служіння суспільству шляхом надання відповідних послуг населенню; по-четверте, Національна поліція має право на застосування заходів примусу [1, с. 15]; окремі функції даного органу перетинаються з подібними функціями деяких інших правоохоронних органів та органів публічної адміністрації, тому важливим є чітке розмежування повноважень відповідних органів в законодавстві України.

Отже, адміністративно-правовий статус органів Національної поліції полягає в сукупності встановлених нормами адміністративного права функцій, адміністративних обов'язків і прав, обмежень, етичних стандартів в сукупності з підставами та порядком виникнення адміністративної правосуб'єктності, а також адміністративною (спеціальною дисциплінарною) відповідальністю.

Сьогодні діяльність Національної поліції регулюється Законом України «Про Національну поліцію», відповідно до якого її завданнями є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [2].

Аналогічними за своєю суттю та змістом є й Положення про Національну поліцію, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877, яке визначає, що Національна поліція є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. При цьому до її основних завдань відноситься також внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [3].

У науковій літературі наголошується, що мета діяльності Національної поліції має бути пов'язана та впливати з її місце в системі центральних органів виконавчої влади, з її призначенням, як особливого правоохоронного органу. Вона полягає у повному та всебічному задоволенні суспільно значущих потреб у визначеній сфері суспільного життя – забезпеченні безпеки та порядку в середині держави [4, с. 188]. З цим пов'язаний обов'язок суворо обмежуватися визначеними повноваженням [5, с. 54; 6, с. 19].

Лаконічним та, водночас, чітким вважаємо визначення Національної поліції України Н.М. Шубіною, як професійного правоохоронного органу держави, який наділений сукупністю владних повноважень, що дозволяють їй виконувати завдання, пов'язані із захистом і забезпеченням реалізації законних прав, свобод та інтересів громадян України. Ключовою метою діяльності Національної поліції є створення всіх необхідних умов для забезпечення панування правопорядку та законності в середині держави [7, с. 30].

Звертаємо увагу на те, що до суб'єкти, які входять до системи Національної поліції України, так чи інакше наділені повноваженнями з дотримання гендерної рівності. Насамперед, до них слід віднести дільничних офіцерів поліції, інспекторів ювенальної превенції, патрульних поліцейських, підрозділи карного розшуку.

У ст. 10 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» закріплено, що до компетенції уповноважених підрозділів поліції у сфері запобігання та протидії домашньому насильству належить: виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них; прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України; інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися; винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників; взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному

законодавством; здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії; анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством; взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до ст. 15 Закону; звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству [8].

Усвідомлюючи важливість проблеми гендерного, домашнього насильства, вплив цього явища на стан правопорядку в державі, керівництво Національної поліції, згідно з Наказом від 30.08.2019 року № 871, прийняло рішення про утворення мобільних груп з реагування на факти вчинення домашнього насильства в обласних центрах та містах України. До складу зазначених груп увійшли співробітники служби превентивної діяльності, ювенальної превенції та патрульної поліції. Робота мобільних груп поліції з безпосереднього реагування на випадки вчинення домашнього насильства розпочата з вересня 2019 року.

Варто відзначити, що попри доволі детальний перелік повноважень Національної поліції у законі відсутній чіткий перелік її уповноважених підрозділів у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому, зокрема й домашньому насильству. Пріоритетною ознакою системи зазначених суб'єктів є наявність їх значної кількості, а також їх відмінність за характером, формами та методами діяльності та повноваженнями [9, с. 159].

Загалом слід констатувати, що органи поліції, насамперед співробітники патрульної поліції, підрозділів ювенальної превенції, служби дільничних офіцерів поліції, наділені повноваженням з протидії гендерно обумовленому насильству шляхом його попередження, припинення, здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності щодо кривдників, ухвалення термінових заборонних приписів, шляхом складання протоколів про адміністративні правопорушення, застосовуючи при цьому засоби адміністративного примусу відповідно до законодавства.

Список використаних джерел:

1. Падалка О. А. *Адміністративно-правовий статус Національної поліції України* : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2016. 23 с.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
3. Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2015 р. № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-n>.
4. Майоров В. В. *Мета діяльності національної поліції України: сучасні погляди на розуміння. Правова позиція*. 2019. № 4 (25). С. 186–190.
5. Біла-Тюріна Ю. З. *Адміністративно-правове регулювання послуг, що надаються Національною поліцією України* : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса : Одеська юрид. акад., 2019. 259 с.
6. Катріч Д. К. *Мета та завдання Національної поліції України: теоретико-правовий аспект*. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Вип. 3. Т. 2. С. 18–21.
7. Шубіна Н. М. *Адміністративно-правове регулювання застосування поліцейського піклування* : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 229 с.
8. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.
9. Біленко П. *Уповноважені органи Національної поліції України як суб'єкти запобігання та протидії домашньому насильству. Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 10. С. 157–161.

Коросташівець І. М.

*аспірантка кафедри адміністративного, цивільного та господарського
права і процесу Академії Державної пенітенціарної служби
м. Чернігів, Україна*

**ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ
ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ
ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ
ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВ**

Важливість вивчення та запровадження в Україні кращих моделей зарубіжного досвіду реалізації інституту дисциплінарної відповідальності персоналу пенітенціарних установ не викликає сумнівів. Пов'язано це, передовсім, із реалізацією у нашій державі реформи публічного управління кримінально-виконавчою сферою, метою якої є адаптація національного законодавства до міжнародних стандартів додержання прав людини, підвищення ефективності пенітенціарної системи, удосконалення в'язничного менеджменту, вироблення нових форм взаємодії пенітенціарної служби з громадянським суспільством. Проте, слід зауважити, що у питанні запровадження зарубіжного досвіду, у будь-якій сфері реалізації, треба діяти виважено і критично, маючи на меті використання лише позитивних зразків і моделей, апробованих в інших країнах, та утримання від використання методів і підходів, які себе не виправдали.

Як наукова проблема, досвід адміністративно-правового регулювання дисциплінарної відповідальності персоналу пенітенціарних установ у зарубіжних країнах поки що залишається майже не вивченим. Проте, окремі аспекти правового регулювання інституту дисциплінарної відповідальності персоналу пенітенціарних установ у тій чи іншій зарубіжній країні висвітлювали такі вітчизняні науковці, як В. О. Аніщенко [1], О. А. Галай

[2], О. І. Кіслов [3], О. В. Сокальська [4], К. В. Муравйов [5, 6], О. Ш. Чомахашвілі [7] та ін.

Здебільшого, це відбувалося у межах досліджень, присвячених вивченню проблем сучасної пенітенціарної політики; змісту в'язничного менеджменту, включно з питаннями управління пенітенціарним персоналом та його підготовкою; особливостями реалізації юридичної відповідальності осіб, зайнятих на публічній службі, тощо. Частково відповіді на питання, пов'язані із забезпеченням функціонування інституту дисциплінарної відповідальності в'язничного персоналу у зарубіжних країнах, можна знайти у дослідженнях, предметом яких є: а) організаційна культура пенітенціарної установи; б) професійні вимоги до персоналу; в) зміст та формат корпоративної етики; г) взаємодія пенітенціарної установи та суспільних інститутів; г) проблеми визначення професійної ідентичності працівника пенітенціарної установи; в) лідерство і партнерство у корпоративних відносинах у межах пенітенціарної установи; г) подолання практик сумнівних етичних методів у кримінально-виконавчих системах тощо. Водночас, відмітимо, що у зарубіжній науковій традиції питання засобів і способів підвищення дисципліни в'язничного персоналу традиційно відноситься до сфери не юридичних, а соціологічних проблем.

Загальною ідеєю, що об'єднує дослідження, пов'язані з вивченням зарубіжного досвіду реалізації дисциплінарної відповідальності персоналу пенітенціарних установ, є та, що на зміст правового регулювання зазначеного інституту найбільший вплив мають такі чинник, як зміст кримінально-виконавчої політики, яка реалізується у державі, а також змістом її політики у сфері публічного управління. Конкретизуючи останню тезу, зазначимо, що характерними рисами пенітенціарної політики у демократичних країнах світу, наразі є: а) залучення до управління пенітенціарними установами представників місцевої влади та громадянського суспільства, існування дієвої системи цивільного контролю

за діяльністю у зазначеній сфері; в) чітке розмежування компетенцій вищого центрального органу влади у зазначеній сфері та її територіальних ланок; г) підготовка в'язничного персоналу з урахуванням міжнародних зобов'язань держави; д) переважання цивільного характеру служби в органах і установах виконання покарань тощо.

Аналіз законодавчого регулювання інституту дисциплінарної відповідальності в'язничного персоналу у країнах-членах Європейського Союзу приводить до думки, що у змісті сучасного «пенітенціарного» законодавства, покладеного в основу такого регулювання, відбиваються такі суспільно-політичні процеси, як: а) пріоритетне значення ресоціалізаційного, а не контролюючого функціоналу пенітенціарних установ; б) переважання цивільного характеру служби у пенітенціарних установах; в) збільшення питомої ваги у «в'язничних» посадах не наглядового, а соціально-виховного змісту; г) тенденції до гуманітарної спрямованості підготовки персоналу пенітенціарних установ тощо. Вважаємо, що подальша поглиблена розробка зазначених та предметно-подібних наукових проблем сприятиме ефективній реалізації інституту дисциплінарної відповідальності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України.

Оскільки у більшості демократичних країн, як і в Україні, служба у пенітенціарній системі має ознаки (або прирівнюється до) служби у органах державної (публічної) чи муніципальної влади, то, як правило, особи з числа пенітенціарного персоналу мають статус державних чи муніципальних службовців, з поширенням на них дії законодавства про державну (публічну) або муніципальну службу.

Аналіз відповідних джерел дозволяє виділити певні закономірності нормативного закріплення та функціонування правового інституту дисциплінарної відповідальності публічних/муніципальних службовців у демократичних країнах, врахування яких може бути корисним для удосконалення адміністративно-правових засад дисциплінарної

відповідальності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України. Зокрема, такими закономірностями є: 1) врегулювання питання дисциплінарної відповідальності осіб, зайнятих на публічній службі, нормами або профільних (Австрія, Болгарія, Литва, Естонія, Польща, Франція), або спеціальних (Іспанія, Латвія) законів; 2) нормативне закріплення у якості підстави для настання дисциплінарної відповідальності здійснення дисциплінарного проступку; 3) тяжіння до нормативного закріплення вичерпного переліку дисциплінарних стягнень; 4) законодавче закріплення переліку органів (суб'єктів), уповноважених призначати дисциплінарні стягнення; 5) досить жорстке регламентування дисциплінарного провадження та процедури оскарження його результатів.

У цілому, з метою удосконалення адміністративно-правових засад дисциплінарної відповідальності персоналу ДКВС, вважаємо корисним запровадження на національному ґрунті таких апробованих у зарубіжних країнах елементів правового регулювання зазначеного інституту, як:

- а) існування незалежного спеціалізованого дисциплінарного суду;
- б) прийняття єдиного дисциплінарного статуту Державної кримінально-виконавчої служби, який би детально регламентував дисциплінарні провадження;
- в) запровадження інституту дисциплінарного адвоката;
- г) законодавче закріплення вимоги надання для процедури дисциплінарного провадження «дисциплінарного досьє» особи, щодо якої здійснюється таке провадження;
- г) поширення дисциплінарної відповідальності на осіб, які раніше перебували на службі в Державній кримінально-виконавчій службі та скоїли правопорушення, яке завдає шкоди авторитету такої служби.

Підсумовуючи результати питання вивчення та запровадження в Україні кращих зразків зарубіжного досвіду правового регулювання інституту дисциплінарної відповідальності персоналу пенітенціарних установ, зазначимо, що загальними передумовами для його реалізації

вважаємо подальший інституційний та нормативний розвиток сфери публічного управління та управління у сфері державної, публічної та муніципальної служби; успішне реформування пенітенціарної системи; запровадження дисциплінарної юрисдикції, прийняття Дисциплінарного статуту пенітенціарної системи.

Список використаних джерел:

1. Аніщенко В.О. *Особливості професійної підготовки офіцерів-пенітенціаріїв у країнах Європейського Союзу*. URL: <https://visnyk.chnpri.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/Anishchenko-V.pdf> (дата звернення: 02.02.2022).
2. *Огляд іноземної практики підготовки персоналу пенітенціарної системи: науковий аналіз* / А.О. Галай та ін. Київ: КНТ, 2015. 48 с.
3. Кіслов О. І. *В'язнична система та особливості виконання покарань у республіці Австрія*. Вісник Пенітенціарної асоціації України. 2019. № 2. С. 105-115. URL: <https://visnykrai.com/index.php/journal/article/view/192>. (дата звернення: 05.02.2022).
4. Сокальська О. В. *В'язнична система Франції: етапи формування та сучасний стан* / Сокальська, Д. С. Луга. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2016. Вип. 39 (1). С. 18-22. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_39\(1\)__6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_39(1)__6). (дата звернення: 05.02.2022)
5. Муравйов, Костянтин. *Досвід Німеччини та Франції щодо реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та можливості його використання в Україні*. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 2. С. 240-244.
6. Муравйов, Костянтин. *Досвід США та Великобританії щодо реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та можливості його використання в Україні*. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 1. С. 193-197.
7. Чомахашвілі О. Ш., Микитась І.М. *Зарубіжний досвід діяльності системи виконання покарань*. Вісник Академії адвокатури України. 2011. № 3. С. 133-139.

**МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ТА ОБЧИСЛЮВАЛЬНІ
МЕТОДИ**

Levkin D. A.

Ph.D., Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Physics and Mathematics

State Biotechnological University

Kharkiv, Ukraine

**METHODOLOGY FOR THE IMPLEMENTATION OF APPLIED
PROBLEMS OF ECONOMIC AND MATHEMATICAL MODELING**

The report explores the issues of calculation and optimization of the parameters of multilayer systems under the influence of loading sources of physical fields. Based on a detailed analysis of scientific publications [1–3], which relate to the management of complex systems, the author proposed a methodology for predicting and controlling possible risks in order to improve the accuracy and speed of a number of technological and biotechnological processes. Despite the fact that, for definiteness, an embryo under the influence of a laser beam is considered as the object of study, as shown below, in the formulation and solution of boundary value problems, the characteristics of the object under study and the parameters of laser exposure are not indicated, which makes it possible, by changing the initial data, to calculate and optimization of control parameters of other multilayer technological and biotechnological systems.

The system of differential equations of heat conduction from the boundary value problem describing the state of the embryo under the influence of a laser beam:

$$\begin{cases} \rho_1 c_1 \frac{\partial T_1}{\partial t} - \lambda_1 \left(\frac{\partial^2 T_1}{\partial r^2} + \frac{2}{r_1} \frac{\partial T_1}{\partial r} \right) + q_1 = 0; \\ \rho_2 c_2 \frac{\partial T_2}{\partial t} - \lambda_2 \left(\frac{\partial^2 T_2}{\partial r^2} + \frac{2}{r_2} \frac{\partial T_2}{\partial r} \right) + q_2 = 0; \\ \rho_3 c_3 \frac{\partial T_3}{\partial t} - \lambda_3 \left(\frac{\partial^2 T_3}{\partial r^2} + \frac{2}{r_3} \frac{\partial T_3}{\partial r} \right) + q_3 = 0, \end{cases} \quad (1)$$

where ρ_i, c_i – are the density and heat capacity coefficients of the layers of the embryo;

$T = T(\vec{r}, t)$ – temperature field;

λ_i – coefficients of thermal conductivity of the layers of the embryo;

q_i – thermal load power density.

Boundary conditions characterizing the beginning and end of laser exposure to the embryo:

$$\begin{cases} T(r_s, t_s) = T_s; \\ T(r_e, t_e) = T_e. \end{cases} \quad (2)$$

Boundary conditions for specific heat flux:

$$-\lambda_1 \frac{\partial T_1}{\partial r}(0, t) = qS, \quad (3)$$

where S – laser source diameter.

Equalities of division of environments:

$$\begin{cases} T_1(r_1, t_1) = T_2(r_2, t_2); \\ T_2(r_2, t_2) = T_3(r_3, t_3). \end{cases} \quad (4)$$

Having used the method of separated variables, we obtained the solution of the differential equation from the system (1):

$$T(r, t) = T(0, 0) e^{ct} \sum_{k=0}^{\infty} \frac{d^k r^{2k}}{a^k ((2k+1)!!)^2} - \frac{q}{6a} r^2, \quad (5)$$

where $a = \frac{\lambda}{\rho c}$ – thermal diffusivity.

Since the resolving function grows exponentially, therefore, the boundary value problem (1)–(4) is well-posed in the space of functions of exponential growth or decrease.

Using the method of undetermined coefficients, the heating temperature of the perivitellated space (78,4 °C) and blastomere cells (61,7 °C) was calculated.

The optimization process will be carried out as follows. Let us reduce the dimension of the temperature field parameters. Let us form a large uniform discretization grid of the parameters to be optimized. For definiteness, let us choose as optimized parameters, for example, the power and time of laser exposure. To assess the damage of blastomere cells, we use an applied optimization mathematical model:

$$\sum_{i=1}^N T_i(x_i, y_i, z_i, t, z^*) \rightarrow \max_{\substack{(x_i, y_i, z_i) \in \Omega^* \\ t \in [t_0, t^*] \\ z^* \in Z \\ i=1, N}} \quad (6)$$

$$\text{where } T_i = \begin{cases} 0, & \text{if } T_i > T^*, \\ 1, & \text{if } T_i \leq T^*; \end{cases}$$

T_i – the value of the temperature field in the region of points of the embryo;

T^* – cell viability temperature;

z^* – vector of laser exposure parameters.

The number of injured blastomere cells was calculated in the nodes of the grid model. In the vicinity of the node with a lower value of injury, the steps of a large uniform grid were refined. Using formula (6), we calculated the damage of cells in the nodes of a crushed uniform grid. The method of directed enumeration of local extrema is used to search for the optimal values of the power and time of laser exposure. Next, the steps of the grid model are refined in the vicinity of the node with a lower value of injury and the pointwise analysis of the injury rate of cells in the nodes of the grid model continues until the value of the mismatch between injury rates in neighboring grid nodes is sufficiently small or the time

allotted for optimization is spent. Thus, we obtained the values of power (110 mW) and time (3 μ s) of laser exposure, at which laser division of blastomere cells is carried out with the least loss.

The use of the method proposed by the author for the calculation and optimization of multilayer systems will make it possible to obtain optimal values for the parameters of complex systems in a finite number of iterations of constructing and solving boundary value problems. Its versatility and wide applicability for solving a number of applied problems will make it possible to increase the accuracy and speed of the implementation of the main task of predicting and controlling possible risks in the implementation of technological and biotechnological processes.

References:

1. Potyshniak O., Dobuliak L., Filippov V., Malakhovskiy Y., & Lozova O. (2019). *Assessment of the effectiveness of the strategic management system of investment activities of companies. Academy of Strategic Management Journal. 18(4). 1–5.*
2. Asrorov F., Sobchuk V., & Kurylko O. (2019). *Finding of bounded solutions to linear impulsive systems. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies. 6(4 (102)): Mathematics and Cybernetics - applied aspects. 14–20.*
<https://doi.org/10.15587/1729-4061.2019.178635>
3. Kravtsov A., Suska A., Biekirov A., & Levkin D. (2021). *Development of a rheological model of stress relaxation in the structure of an oil film on the friction surface with fullerene additives. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies. 3(7 (111)): Applied mechanics. 93–99.*
<https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.235468>

ПСИХОЛОГІЯ

Процик Л. С.

*кандидат психологічних наук, науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення
Державного науково-дослідного інституту МВС України
м. Київ, Україна*

**ОГЛЯД МЕТОДИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ
ПСИХОДІАГНОСТИКИ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО
РОЗЛАДУ**

В умовах ситуації тривалого стресу відбувається виснаження ресурсів організму та адаптаційних можливостей особистості, результатом цього можуть стати розлади психіки психогенного характеру. Одним з таких розладів є *посттравматичний стресовий розлад (ПТСР)*, при якому відбуваються характерні зміни особистості, дезадаптація до оточуючого середовища, погіршення стану здоров'я в цілому. До того ж, і в дорослих, і в дітей, внаслідок впливу травми і розвитку ПТСР можуть розвиватися супутні психічні розлади. Залежно від того, наскільки коректно буде діагностовано наявність ПТСР та надана психологічна допомога залежить, ефективність подолання наслідків перебування в екстремальних ситуаціях.

Проблематикою психодіагностичних критеріїв посттравматичного стресового розладу, а також розробкою відповідного інструментарію займалися провідні вітчизняні та зарубіжні вчені: Р. Абурахманов, Г. Бойко, А. Боченков, Н. Вілнер, М. Горовіц, Л. Гридковець, Б. Колодзін, М. Корольчук, Х. Кінг, С. Максименко, С. Миронець, О. Тімченко, Б. Щукін, С. Яковенко та інші. Незважаючи на значну кількість досліджень ПТСР, багато питань щодо критеріїв психодіагностики та підбору відповідних методик залишаються відкритими, що робить дану проблему необхідною до вивчення.

Посттравматичний стресовий розлад формується внаслідок дії зовнішнього впливу (травмуючої події), що означає інтенсивну, пролонговану реакцію на екстремальний стресор, такий як: природні катаклізми (землетруси, урагани, повені, пожежі), антропогенні катастрофи (вибухи на підприємствах, авіакатастрофи, автомобільні аварії), а також лиха, спричинені людьми – переслідування, терористичні акти, воєнні дії, насильство (розбійний напад, зґвалтування, тортури) [1].

Сучасне розуміння феномену ПТСР та діагностичні критерії його визначення склались наприкінці ХХ ст. Певний час діагноз ПТСР як самостійна нозологічна одиниця у групі тривожних розладів виокремлювався тільки в американських посібниках-класифікаторах, однак у 1995 році цей розлад увійшов також до десятої редакції *Міжнародного класифікатора хвороб (МКХ-10)*, а у 2022 році до нового *МКХ-11*, де зазначені уточнені специфічні симптоми для діагностування посттравматичного стресового розладу та додано *комплексний посттравматичний стресовий розлад*. У США був здійснений ще один перегляд діагностичних критеріїв ПТСР *DSM-5*, 2013 р. Суттєвою зміною п'ятого перегляду *DSM*, порівняно із *DSM-III* і *DSM-IV*, є те, що в ньому ПТСР вже не розглядається як тривожний розлад, його віднесено до нової категорії, що має назву «Розлади, зумовлені травмою і стресором».

У світовій практиці для психодіагностики осіб, що перенесли важку травму, розроблено багато психометричних методик. Особливості психодіагностичного обстеження визначаються його *завданням*: проведення скринінгових процедур, встановлення діагнозу (оцінювання симптомів, синдромів), диференціальна психодіагностика, оцінка відповіді на попередні психологічні впливи, визначення мішені психокорекції/психотерапії і ресурсів особистості тощо. Таким чином, у процесі психодіагностики застосовуються *обов'язкові методики*: Шкала клінічної діагностики (Clinical-administered PTSD Scale-CAPS-5), Контрольний список ПТСР для *DSM - V* (PCL-5), Контрольний список життєвих подій для *DSM-V* (LEC-5); *за наявності відповідних*

симптомів: Госпітальна шкала тривоги і депресії, Шкала депресії Гамільтона (HAM-D); Шкала тривоги Гамільтона (HAM-A), Пітсбургський опитувальник якості сну; *для визначення мішеней психотерапії/психокорекції*: Опитувальник якості життя – FS-36; Шкала оцінки впливу травматичної події (IES-R); Методика психологічної діагностики копінг-механізмів Е. Нейм (в адаптації Л. Васермана) та інші [2; 3].

Розглянемо детальніше актуальний психодіагностичний інструментарій ПТСР. Одним із перших кроків посткризової психодіагностики є проведення *скринінгу*. Зауважимо, що скринінговий тест не є інструментом діагностики, а лише дає змогу виявити осіб з високим ризиком наявності відповідного розладу. Скринінгові опитувальники ПТСР спрямовані на виявлення: основних симптомів ПТСР, типу травмуючої події, яку пережила особа, а також оцінювання впливу травмуючої події на особистість. Для виявлення основних симптомів ПТСР можна використовувати один із таких опитувальників:

– *Стандартизований «Опитувальник для скринінгу посттравматичного стресового розладу»*, який складається з анотації, в якій відображені біографічні дані, термін участі в екстремальних умовах, наявності поранень тощо, таблиці з трьох стовбців: у першому – наведена скрізна нумерація, у другому стовбці наведені 7 запитань, а у третьому – пропонуються варіанти відповідей на кожне запитання – «так» чи «ні». Після надання відповідей на запитання досліджуваному пропонується встановити рівень складності існуючої проблеми.

– *«Контрольний перелік питань для оцінки ПТСР (PCL-5)» та «Шкала самооцінки наявності ПТСР (PCL-C; PCL-M) – цивільна та військова версії»*. Ці шкали базуються на критеріях DSM-4 та містять 17 пунктів – ознак ПТСР, досліджувані оцінюють кожний пункт, щоб вказати ступінь прояву конкретного симптому впродовж минулого місяця. Не дивлячись на те, що самооціночні шкали не слід використовувати для постановки формального діагнозу, PCL виявилась гарним діагностичним інструментом, а межі від 50

балів і вище – як оптимальний показник для того, щоб вказати на встановлення діагнозу ПТСР [4].

Також для структурної діагностики актуального рівня функціонування травмованої особи О. Бліновим, С. Максименко та І. Черненко розроблено *напівструктуроване інтерв'ю* на основі діагностичного інтерв'ю Ненсі Мак-Вільямс та структурного інтерв'ю Отто Кернберга. Цей варіант розгорнутого напівструктурованого психодинамічного інтерв'ю з акцентом на виявлення травмуючої події та її наслідків, зокрема структурної регресії, а також ресурсного досвіду витримування фрустрацій дозволяє ретельно і повно виявляти симптоматику постраждалих від травмуючих подій та можливості подолання травми, посттравматичного зростання. Дослідження займає кілька годин і має не тільки діагностичний, але й терапевтичний ефекти [5].

Для виявлення типу травмуючої події, яку пережила людина, можна застосовувати *«Контрольний перелік життєвих подій (LEC-5)»*, який складником діагностики наявності посттравматичного стресового розладу і містить перелік із 17 категорій травматичних подій. Досліджувані зазначають, чи така подія трапилася з ними безпосередньо, чи вони були її свідком, дізналися про неї або зовсім не мають такого досвіду. Найбільш травматичну подію необхідно коротко описати і відповісти на питання щодо рівня загрози для життя та наявності ускладнень, які виникли.

Визначити вплив пережитої події на особу можна за допомогою *«Шкали оцінювання впливу травмуючої події (IES-R)»*. Вона дозволяє оцінити реакцію на надзвичайну, психотравмуючу подію, виявляє вираженість тенденцій «уникнення», «вторгнення» і «фізіологічної збудливості» при переживанні травматичної події. «Вторгнення» – включає нічні кошмари, нав'язливі відчуття, образи чи думки. «Уникнення» – це спроби пом'якшення або уникнення переживань, пов'язаних з подією, зниження реактивності. Шкала «фізіологічна

збудливість» відображає такі симптоми гіперзбудження, як злість, дратівливість, проблеми з концентрацією, безсоння [6].

Для диференціації осіб із психологічними проблемами (невротизмом, неускладненими виявами розладів адаптації та дисоціацій) та осіб із підозрою на ПТСР можна застосовувати *«Місісіпську шкалу оцінювання посттравматичного стресового розладу (для військових, ветеранів бойових дій та окремо для цивільних)»*, яка складається з 35 тверджень у воєнному і 39 – у цивільному варіанті, кожне із яких оцінюється за п'ятибальною шкалою Р. Лікерта. Оцінка результатів визначається за сумою балів усіх тверджень. Цей підсумковий показник дає змогу виявити ступінь впливу травмуючого досвіду (розлад адаптації), який перенесла особистість. Місісіпська шкала має необхідні психометричні властивості, а високий підсумковий бал за шкалою добре корелює з діагнозом «посттравматичний стресовий розлад» та досить точно виявляє рівень адаптації/дезадаптації щодо травмуючої події. Місісіпська шкала створена на основі ММПІ і має високу внутрішню узгодженість і у військовому, і в цивільному варіанті.

Щоб виявити наявність супутніх розладів рекомендується застосовувати відповідний психодіагностичний інструментарій, наприклад *«Опитувальник Бека для оцінювання депресії (BDI)»*, який базується на клінічних спостереженнях за людьми, в яких діагностувалися різні рівні депресій. Було відібрано 21 категорію симптомів, кожна категорія складається із чотирьох тверджень, які є показниками симптомів депресії. Сьогодні опитувальник широко застосовується в клініко-психологічних дослідженнях та в психіатричній практиці для оцінки інтенсивності депресії.

Отже, проблема поширення посттравматичних стресових розладів у сучасному українському суспільстві має гостро виражений характер. Запропоновані опитувальники і шкали успішно використовують в багатьох країнах, зокрема, у США, Ізраїлі, країнах Західної Європи, Австралії. Деякі з цих методик є в «Уніфікованому клінічному протоколі первинної, вторинної

(спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Реакція на важкий стрес та розлади адаптації. Посттравматичний стресовий розлад», що впроваджується в Україні.

Список використаних джерел:

1. *Технології психотерапевтичної допомоги постраждалим у подоланні проявів посттравматичного стресового розладу: монографія / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос [та ін.] ; за ред. З. Г. Кісарчук. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2020. 178 с.*
2. *Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Київ, 2018. 208 с.*
3. *Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги. Реакція на важкий стрес та розлади адаптації. Посттравматичний стресовий розлад. URL: http://www.dec.gov.ua/mtd/dodatki/2016_121_PTZR/2016_121_YKPMO_PTZR.Doc*
4. *Эффективная терапия посттравматического стрессового расстройства / Под ред. Эдны Б. Фoa, Теренса М. Кина, Мэтью Дж. Фридмана. М.: Когито-Центр, 2005. 491 с.*
5. *Блінов О.А., Максименко С.Д., Черненко І.О. Опитувальник скринінгу посттравматичного стресового розладу (ОС ПТСП): наук.-метод. К.: Талком, 2019. 23 с.*
6. *Психологічна корекція посттравматичних стресових розладів: Навчально-методичний комплекс / Укл. Л.М. Москалюк. К.: Вид-во Національної академії внутрішніх справ, 2014. 38 с.*

ФІЛОСОФІЯ

Іжевська З. С.

Кандидат філософських наук

*доцент кафедри іноземних мов з курсом латинської мови та
медичної термінології*

Вінницький національний медичний університет ім. М. П. Пирогова

**ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ СВОБОД ТА
СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ДУХОВНОМУ ЖИТТІ
СУСПІЛЬСТВА**

Філософське розуміння «духовного життя» безпосередньо пов'язане з міфологічними й релігійними уявленнями про «дух» від грецького слова «пневма», а в українській мові – це «повітря», що відрізняється від поняття «душі». Душа або «психея» - це специфічні властивості людського організму або функція нервової системи людини, в українській філософії у зв'язку з цим виділялись такі стани душі, як «духовне», «душевне», «задушевне» (П. Юркевич), що відповідає «свідомому», «підсвідомому», «позасвідомому» станам психіки, які виділяє західноєвропейська філософська думка. Інша річ Дух (повітря), яке єднає душі завдяки «духовній дії», тобто завдяки мові й мовленню, спілкуванню, тобто «дух» - це сфера інформаційно-символічної діяльності, що опосередковує і виявляє різні форми психічної діяльності, вказує на зміст і смисл речей, допомагає формуванню відносин між людьми. Неоднозначно вирішують питання духовного життя такі представники екзистенціального напрямку в філософії як М. Бердяєв, Г. Марсель, Л. Шестов, та ін., частково примикаючи до релігійних поглядів, а інші мислителі вбачають засади духовного життя в ірраціональному сприйнятті світу людьми (Ж.-П. Сартр, З. Фрейд, К. Ясперс). Неоднозначно вирішується зазначена проблематика й представниками позитивізму (Л. Леві-Брюль, К. Леві-Стросс, Е. Дюркгейм), а у соціологічному позитивізмі (М. Вебер,

М. Шелер, П. Сорокін) обмежуються описом інформаційно-сміслових процесів, пов'язуючи їх із соціальними подіями та фактами. Проте реальне суспільне життя, як аспект родового існування людства, показує, що воно тим відрізняється від стадного тваринного існування, що єдність і тотожність суспільного забезпечується духовним життям, тобто створенням і функціонуванням інформаційно-символічної системи спілкування.

Отже, духовне життя - це інформаційно-символічна система суспільства, що включає в себе створення, обмін, збереження, відтворення, нагромадження, використання тощо уявлень, знань, цінностей, вірувань, ілюзій, тобто усього того, що свідомо чи підсвідомо виникає у спілкуванні.

Духовне життя суспільства - це безпосередня реалізація людської свободи, що створює нові символи-цінності, зразки людської поведінки, виробництва і відношень, тому кожне досягнення культури стає неповторним по своїй значущості та свідчить про нові людські можливості. Ставши незалежною країною, Україна опинилась перед цілою низкою проблем від розв'язання яких залежить доля всього українського народу. Як бачимо необхідність спеціального вивчення зазначеної тематики зумовлюється актуальністю державотворення в Україні та потребами подолання історично сформованих тоталітарно-адміністративних поглядів на проблему громадянських свобод та соціальної відповідальності.

Необхідно звернути увагу на те, що європейські громадянські суспільства будуються на волевиявленні громадян і мають своїм загальним орієнтиром традиційно-християнську систему цінностей, до громадянських вартостей – історично присутніх, у тому числі, й в світогляді українського народу. Такими громадянськими свободами визнаються: 1) рівність громадян (не стільки при розподілі матеріальних благ (споживацька установка на розподільчу демократію, що призводить до занепаду суспільства), скільки при отриманні можливостей для творчої самореалізації; 2) повага до приватної власності (як реальної економічної основи

громадянського суспільства і свободи людини); 3) самовідповідальність людини (у першу чергу, за власне життя, здатність до самозабезпечення, а вже потім як відповідальність за суспільні або громадські обов'язки); 4) цінності громадського і особистого (як віддзеркалення потреби в належності, об'єднанні з групою, її конструктивного співвідношення з потребою в автономності на основі балансу прав, свобод і обов'язків людини); 5) верховенство права і правова свідомість (при цьому закони, дотримання яких є загальнообов'язковим, ґрунтуються на загальнолюдських цінностях, а виховання в свідомості людини поваги до них є необхідною передумовою); 6) співвідношення прав, свобод і обов'язків людини, де перші й другі є нормативно-зафіксованими у громадянському суспільстві, а треті забезпечують захист прав іншого громадянина.

Отже, як бачимо, основою такого співвідношення визначається справедливість, яка уособлює собою не тільки чесність і рівність людей, а є процесуально-конституційною справедливістю, існування якої забезпечується завдяки дієвої присутності в сучасному суспільстві правових норм. У той же час концепція справедливості як чесності носить і процедурний характер, пропонуючи обов'язкову наявність принципу рівності. Дж. Ролз розглядає сутність принципу справедливості з точки зору обоюдної наявності як поняття рівності, так і нерівності, тобто справедливість набуває дуалістичного характеру за своєю змістом і стає єдиною мірою відносин «рівності – нерівності» між людьми. Люди, безумовно, повинні бути рівними в правах, але така рівність має бути закріплена законом. Вони мають бути рівними при розподілі соціальних цінностей. Але справедливим буде і нерівність, коли такий нерівний розподіл дає перевагу кожному [2, с. 67].

Окреме питання полягає у з'ясуванні специфіки суспільного буття людини в державі, бо цілі сфери взаємовідносин людей не контролюються і не регулюються юридичними нормами. У таких неконтрольованих державою

сферах суспільного буття, відносини між людьми регулюються традиціями, звичаями, моральними нормами тощо, котрі передбачають реалізацію свободи людини. Адже свобода не може бути дозволена чи заборонена, вона невіддільна від творчої діяльності людей, яку неможливо урегулювати ніякими державними законами, як вказує вітчизняна дослідниця Е. Герасимова: «розуміння специфіки свідомості і ролі спілкування дає можливість збагнути особливості свободи як творчого відношення людини до людини, а також людини до світу. Свобода – це передусім перехід межі «дозволеного» з метою створення нових цінностей на підставах певної культурної традиції. Тому свобідна людина не тільки стоїть на межі ризику, але й перед величезною відповідальністю перед собою і іншими людьми. Прагнення реальної свободи завжди була творчою і конструктивною стороною людського буття, що втілює усвідомлену волю» [1, с. 6]. Більше того, умовність та суперечливість змісту й реалізації державних законів часто ставить творчу людину перед проблемою не тільки «переступити» уявну лінію добра і зла, але й літеру закону, який цілком реально може не відповідати новим умовам суспільного поступу.

Соціальна відповідальність є необхідною складовою свобідної діяльності людини, яка стосується не тільки можливостей самостійного суспільного вибору, а й прийняття ефективних рішень для власного самоствердження, що є обов'язковою умовою творчого сприйняття дійсності. За таких умов формується усвідомлення закономірностей суспільного життя та державного правового поля свого існування. Соціальна відповідальність створює гуманітарну платформу для такого важливого феномену сучасності як самоорганізація громадян. На перший погляд зазначений процес можна розуміти як стихійну взаємодію індивідів та громадських об'єднань, дії яких не є керованими з боку держави. Формується своєрідна архітектоніка взаємодії між самими учасниками подій, коли відбувається процедура узгодження різноманітних інтересів

людей, реалізація їх громадянських прав і свобод, а також створюється своєрідна методика колективного спілкування з державними органами. Громадянське суспільство виступає у даному випадку як суспільство партнерських стосунків народу із державою, тобто розгортається соціальний простір з недержавними відносинами на засадах самоорганізації більшості населення. Безумовно, такий процес не може розгортатися безконтрольно з боку держави, все рівно необхідною умовою стає створення можливих рамок і меж громадської самоорганізації, тому самоорганізація громадян так чи інакше пов'язана з питанням налагодження діалогу громадянського суспільства і влади.

Отже, сучасна модель співвідношення громадянських свобод та соціальної відповідальності формується в процесі самоорганізації громадян та налагодженні конструктивного діалогу влади і громадянського суспільства, що забезпечує досягнення системного капіталу суспільного оптимуму. Зазначений механізм взаємодії повинен включати в себе два взаємозалежних рівня функціонально-інструментальних детермінант. Перший рівень складає наявність таких концептуальних позицій, як дієздатність громадянського суспільства і правової держави, повноваження принципу верховенства права та дотримання норм демократії. Другий рівень забезпечує суспільну практику екологічної безпеки, здоров'я нації, духовної та релігійної свободи, соціальної справедливості та прав особистості. Концептуальна взаємодія зазначених рівнів забезпечує формування соціально-правової та ціннісно-сміслової основи суспільного генезису сучасності.

Список використаних джерел:

1. Герасимова Е. М. Доктрина реалізації свободи в демократичному суспільстві: ідеал і реальність. Вісник національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. Вип. 2(32). К.: НАУ, 2020. С. 5-9.

2. Ролз Дж. Теорія справедливості. Новосибірск: Изд-во Новосибірського ун-та, 1995. 536 с.

Шевченко Г. М.

Кандидат філософських наук, доцент

доцент кафедри філософії Національного авіаційного університету

**ФЕНОМЕН ГРАЇЗАЦІЇ В УМОВАХ НЕЛІНІЙНОЇ ДИНАМІКИ
СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ РЕАЛЬНОСТІ**

Сучасні трансформаційні процеси в українському суспільстві розширили межі внутрішньої свободи громадян та дозволили визначити ефективні форми адаптації особистості до мінливої дійсності. У ситуації постійного вибору, прийняття рішень, намагання не пропустити свій шанс підштовхує людину до участі в різноманітних соціальних ігрових практиках, які виступають в якості фактора адаптації. Соціально-конструйовані типові ігрові практики транслуються практично в усі сфери життєдіяльності людини. В умовах «плинної» сучасності фіксований центр, що надає твердості структурам зникає, а «дозволяє гру-люфт елементів всередині форми як цілого» [2, с. 352], - тому соціальні актори, з нечітко визначеними функціями, вдаються до гри. Продуктом гри структур є не тільки матеріальне, а також знаки та образи, які відірвані за змістом від конкретних першообразів, тобто симулякрів, тобто граїзацію можна розглядати як фактор конструювання та підтримки віртуальної реальності, в яку все більше занурюється сучасна людина. Виробництво і розповсюдження знаків, які не мають ні культурної, ні історичної основи сприяє тому, що люди формують і засвоюють фетиші, віртуальні в своїй основі. Знання, засвоєні у вигляді симулякрів і віртуальних фетишів, на думку Ж. Бодріяра, не можуть слугувати параметрами порядку і стабільності [1].

Отже, такий соціальний феномен як граїзація поступово стає результатом нелінійної динаміки соціокультурної реальності, більш відкритої та багатоманітної.

Про те, що новий світ соціальної реальності стає для соціальних агентів більш значимим та про те, що люди не тільки живуть поряд в одному світі, а активно приймають участь у бутті один одного, наголошують П. Бергер та Т. Лукман. Аналізу глобалізаційних процесів, що сприяли глибоким змінам у комунікативній сфері суспільства та підсилили вплив засобів масової комунікації на поведінку людей, формують новий соціальний простір, що потребує нових засобів адаптації простежуємо в роботах Г. Дебора, Ж. Бодріяра, Д. Ваттімо, М. Кастельса, Н. Лумана, М. Маклюєна, Ю. Хабермаса, М. Хайдеггера та ін. Для побудови комунікативного простору сьогодення значимими є категорії «Свій» та «Чужий», дослідження яких зафіксовано в розмислах М. Бубера, Е. Левінас, К. Мальцевої, С. Франка та ін. Комунікативна взаємодія між людьми містить в собі потужний потенціал щодо змін і, одночасно, можливість збереження історичного досвіду, зразків поведінки, національних традицій, які мають конкретне втілення в процесі адаптації засобами сучасних комунікативних кодів.

Феномен граїзації розглядається нами як складна структура, яка включає в себе проникнення гри, непередбачуваних елементів в повсякденність, в різноманітні, конкретні життєві стратегії та за допомогою саморефлексії дозволяє індивідам ефективно виконувати соціальні ролі й успішно адаптуватися до соціуму. З одного боку, граїзація стає новим типом раціональності, «фактором порядку, породженого з хаосу», «перепланує» функції провідних соціальних інститутів в умовах невизначеності та інституціональних ризиків. А з іншого боку, - граїзація носить ірраціональний характер, що сприяє дегуманізації людських стосунків та підсилює відчуження. Суть нелінійного розвитку соціальної реальності складають симулякри і симуляції, які й обумовлюють необхідність в граїзації.

Багато людей не володіють достатнім творчим потенціалом та критичним сприйняттям симулякрів, тому бездумно споживаючи їх

перетворюються на об'єктів маніпуляції та виконують роль «масовки». У повсякденності на поведінку людей значний вплив здійснюється «значимими іншими» та «граїзованим хором». Відповідно, сучасне суспільство формує новий соціальний тип «граїзованого індивіда», багатоманітного і амбівалентного. Соціальна динаміка обумовлює стрімку переоцінку «значимих інших», які втрачають свої позиції, авторитет і щоб зберегти свій вплив роблять спроби самореалізуватися в інших сферах, або поповнюють «хор», яким маніпулюють вже нові «значимі інші». Члени граїзованих мас відкритого типу втягуються у віртуальну спекталізовану взаємодію, яка може відбуватися не тільки у межах певної спільноти, а й на глобальному рівні. Крім того, через пошук «інваріантів буття», граїзація здатна до самотворення систем аутопоезису з внутрішньо-системною невизначеністю та сприяє появі комунікативних практик відкритого типу, в яких особлива роль відводиться рефлексії неказаного, незробленого [3].

Наслідками гри структур є не тільки матеріальне, а й симулякри, відірвані від первообразів, саме тому індивідам іноді надзвичайно складно адаптуватися до реальності, зміст якої визначається багаточисельними фальсифікованими копіями. Перспектива відкривається у налагодженні ефективних комунікацій. У комунікації слід розрізняти дві її форми, а саме – комунікативну дію з одного боку, а з іншого – дискурс, в якому до уваги беруться тільки мовні висловлювання, а їх позамовні прояви, стан учасників, їх переживання, вчинки не стають складовими дискурсу. Особливо слід зосередити увагу на комунікативній дії, де поряд з мовними виразами існують вчинки людей, переживання, дії, тобто, розглядати комунікативну дію як конкретно-історичний процес виробництва соціальної реальності, як символічно опосередковану інтеракцію, що формує систему відліку для розуміння того, що відбувається, для конструювання його як предмета пізнання та привласнюючої життєдіяльності людини а процесі адаптації. Діалогічна комунікативна

природа буття-з-іншим відкриває безмежні можливості комунікації та сприяє досягненню консенсусу як в суспільстві, так і між окремими індивідами та групами. Перебуваючи в системі комунікації поряд з іншим буттям, людина відкриває доступ до контексту власного життєвого світу та можливість до критичної рефлексії, що сприяє його вчасній корекції, відповідно до запитів сучасності.

Протидіяти тотальній раціоналізації життєвого світу сучасної людини можливо через набуття комунікативної компетенції в процесі соціальної адаптації, виховуючи в собі внутрішній спротив колонізації повсякденного життя. Комунікація сьогодні є універсальною реальністю суспільного буття. В умовах розбудови демократичної держави українська спільнота має усвідомити важливість рефлексивного контролю за процесом комунікацій в повсякденному соціальному житті та досягати взаєморозуміння через дискурс, що є практикою комунікативних взаємин для досягнення порозуміння, обопільної згоди та соціальної злагоди, тому ухвалення кінцевих рішень має включати елементи публічних дебатів, полеміки перед тим, як реалізувати їх у соціумі.

Умови життєвої невизначеності, ситуації вибору альтернатив підштовхують індивіда до соціальних дій, пов'язаних із підвищеними ризиками, підсилюють віру у щасливий випадок, раптовий успіх, долю, силу магів, які швидко позбавлять від проблем, містифікують свідомість. Ігрові практики спрощують застосування відомих захисних механізмів, дозволяють зменшити психологічну напругу, тривогу з приводу реальних подій, які можуть витіснятися, заперечуватися, замінюватися симулякрами в очікуванні щасливого випадку, шансів на успіх, який можливо отримати, приймаючи участь у різноманітних ігрових соціальних практиках. Граїзація створює нові програми комунікації, які дозволяють соціальним акторам налагоджувати ефективну взаємодію для успішної адаптації в нових умовах, що визначається грою знакових кодів.

На сьогодні багато видів професійної діяльності та різноманітні ігрові практики не просто зближуються, а зливаються, відтворюють нову динаміку соціальної реальності, розповсюджуються на нові сфери життєдіяльності, залишаючи поза межами граїзації все менше окремих видів діяльності людини, наприклад таких як складні технологічні процеси, наукові дослідження, тощо. Граїзація починає активно руйнувати традиційні соціальні практики, суттєво впливати на усі сфери людської життєдіяльності, сприяє формуванню інноваційних соціальних практик, які суттєво розширюють межі свободи індивіда, активізують творчий потенціал. Ігрові практики сприяють досягненню життєвого успіху, засобами гри зі знаковими кодами впливають на споживанням благ і послуг багаточисельних мас людей та формування стилю життя. Разом з тим слід зазначити, що граїзація може нівелювати учасників ігрових соціальних практик до рівня технічного ресурсу, об'єктів маніпуляцій «значимими іншими», дегуманізувати людські відносини та підсилювати явища відчуження.

Отже, адаптація особи в контексті ігрових практик пов'язана з механізмом соціокультурної динаміки нелінійного характеру, а дослідження нових засобів адаптації особистості, обумовлених переходом суспільства до нелінійного розвитку, залишається актуальною соціально-філософською проблемою.

Список використаних джерел:

1. Бодріяр Ж. *Символічний обмін і смерть*. Львів : Кальварія, 2004. 376 с.
2. Деррида Ж. *Структура, знак и игра в дискурсе гуманитарных наук / Жак Деррида. Письмо и различие. Академический проект, СПб, 2000. С. 352-368.*
3. Луман Н. *Медиа коммуникации*. М. : «Логос». 2005. 280 с.

CONTENT

GREETINGS

Mgr. Pavel Polían.....3

Игорь Копотун.....5

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ;
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО**

Mgr. Pavel Polían.....7

**THE KEY FEATURES OF THE EXEMPTION FROM CRIMINAL
LIABILITY FOR CORRUPTION CRIMES7**

Копотун І. М.....14

Бесчастний В. М.....14

**ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ ПОДІЙ КРИМІНАЛЬНОГО
ХАРАКТЕРУ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВАХ.....14**

Харченко В. Б.20

**ПСИХІЧНЕ СТАВЛЕННЯ ОСОБИ ЯК СИСТЕМОУТВОРЮЮЧА
ОЗНАКА ВИНИ20**

Рудик М. М.....26

**ГЕНЕЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ26**

Карманова Н. И.....31

**ПОЛУЧЕНИЕ ИНФОРМАЦИИ В УГОЛОВНО-
ИСПОЛНИТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ: СПОСОБЫ И
СРЕДСТВА.....31**

**ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ
ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ**

Medvedska V. V.35

**EUROPEAN EXPERIENCE IN THE DEFINITION OF DOMESTIC
VIOLENCE35**

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ; ПОЛІТОЛОГІЯ

Родченко Л. М.....40

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ В КРАЇНАХ ЄС І АСЕАН: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ ..40**

Родченко І. Ю.....	43
РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ САМОВПОРЯДКУВАННЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	43
Усаченко О. О.	46
МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОБОРОННОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ.....	46
<u>КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ</u>	
Zaiats Y. I.....	49
Popovich N. I.....	49
Bednarchuk M. S.....	49
CONSTRUCTION OF THE CLASSIFICATION OF THE SHOE RANGE.....	49
FOR THE NEEDS OF FORENSIC EXAMINATION	49
Ромашко С. В.....	54
Юрчик О. М.	54
КОМПЕТЕНЦІЯ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА - АВТОТЕХНІКА ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА В СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ	54
Соколова А. Д.....	61
ПРОБЛЕМА СУБ'ЄКТИВІЗМУ МОРФОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ВОЛОССЯ. КОГНИТИВНІ ВИКРИВЛЕННЯ МИСЛЕННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ЕКСПЕРТНИХ ПОМИЛОК	61
<u>АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО</u>	
Макарчук В. В.....	70
ГРОМАДЯНИН УКРАЇНИ ЯК ОСНОВНИЙ СУБ'ЄКТ НЕДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ	70
Лях Н. В.	75
ПОЛІЦІЯ ТА ЇЇ МІСЦЕ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ З ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ	75

CONTENT

<u>Коросташівець І. М.</u>	80
ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВ.....	80
<u>МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ТА ОБЧИСЛЮВАЛЬНІ МЕТОДИ</u>	
<u>Levkin D. A.....</u>	85
METHODOLOGY FOR THE IMPLEMENTATION OF APPLIED PROBLEMS OF ECONOMIC AND MATHEMATICAL MODELING ...	85
<u>ПСИХОЛОГІЯ</u>	
<u>Процик Л. С.</u>	89
ОГЛЯД МЕТОДИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПСИХОДІАГНОСТИКИ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ	89
<u>ФІЛОСОФІЯ</u>	
<u>Іжевська З. С.</u>	95
ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ СВОБОД ТА СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ДУХОВНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА	95
<u>Шевченко Г. М.</u>	100
ФЕНОМЕН ГРАЇЗАЦІЇ В УМОВАХ НЕЛІНІЙНОЇ ДИНАМІКИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ РЕАЛЬНОСТІ	100

Scientific publication

**MODERN SCIENTIFIC RESEARCH: ACHIEVEMENTS, INNOVATIONS
AND DEVELOPMENT PROSPECTS**

COLLECTION OF ABSTRACTS

**International scientific-practical conference
(Kunovice, Czech Republic, February 17-18, 2022)**

**СУЧАСНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ: ДОСЯГНЕННЯ, ІННОВАЦІЇ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

**Міжнародна науково-практична конференція
(Куновіце, Чеська Республіка, 17-18 лютого 2022 року)**

Under the editorship of I. Kopotun, S. Petkov, P. Polián

Signed for printing 26.02.2022

Press: Tiskárna Grafema, s.r.o., Hranice, Česká republika

Дизайн обкладинки: Кандиба Т. П.
Технічний керівник Кандиба Ю. А.

Підписано до друку 26.02.2022
Видавець і виготовлювач «ФОП Кандиба Т. П.»
Вул. Незалежності, 16, м. Бровари, 07400
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої
продукції ДК № 5263 від 20.12.2016.
Тел.: 067 231-02-86